

PORADNIK

Doświadczenia *Crossroads*, które zapobiegają przedwczesnemu kończeniu nauki, z perspektywy intersekcjonalnej

Poradnik *Crossroads* jest współfinansowany przez program Erasmus+ Unii Europejskiej i będzie realizowany od 1 października 2019 r. do 31 stycznia 2022 r.

Niniejsza publikacja oraz treść projektu odzwierciedlają jedynie stanowisko ich autorów i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczoną w nich zawartość merytoryczną.

Informacje zawarte w niniejszym poradniku mają charakter wyłącznie informacyjny oraz powinny być wykorzystywane do celów planowania, projektowania i publikowania badań.

Indeks

Wprowadzenie

■ Nasze podejście

Zasady i teoria zestawu narzędzi

- Przedwczesne kończenie nauki
- Internalizacja dyskryminacji i wzmocnienia
- Dyskryminacja ze względu na płeć i perspektywy równości
- Edukacja nieformalna w szkole i poczucie sprawczości
- Intersekcjonalność

■ Doświadczenia Crossroads

- Doświadczenie 01: *CAMINS (Ścieżki)*
- Doświadczenie 02: *ENXANETA*
- Doświadczenie 03: *100% JEUNES (Juniorzy)*
- Doświadczenie 04: *INTRA-MUROS (W ścianie)*
- Doświadczenie 05: SZKOŁY RÓŻNYM STOPNIU RÓWNOUPRAWNIENIA
- Doświadczenie 06: KROK DO PRZODU
- Doświadczenie 07: WŁĄCZ SIĘ DO GRY
- Doświadczenie 08: DROGOWSKAZY KARIERY

■ Bibliografia

Autorki

Núria Simó-Gil, Mar Binimelis-Adell,
Gloria Garcia-Romeral, Anna Kasperek,
Tihana Naglič, Karolina Pisz i Marie Schuller.

Projekt

Rita Sardà-Cardoner

Wprowadzenie

Projekt *Crossroads* łączy różne doświadczenia, które mają na celu zachęcanie do kontynuowania edukacji po ukończeniu obowiązku szkolnego i wzmacnianie tej decyzji z perspektywy interseksyjnej. **Partnerzy**, którzy byli zaangażowani w projekt Erasmus+, to: **Pour la Solidarité (PLS)** z Belgii, **Fundacja Laboratorium Zmiany (FLZ)** z Polski, **Udruga za ljudska prava i građansku participaciju (PaRiter)** z Chorwacji oraz **Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere (CEIG)** z Uniwersytetu Vic – Centralnego Uniwersytetu Katalonii z Hiszpanii.

Wspólnie opracowałyśmy poradnik dla nauczycieli/nauczycielek, który gromadzi innowacyjne metodologie, strategie oraz dobre praktyki mające na celu ograniczenie zjawiska przedwczesnego kończenia nauki, spowodowanego wpływem przecięcia się różnych nierówności (płeć, orientacja seksualna, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, klasa społeczna itp.) w okresie pomiędzy kształceniem obowiązkowym a szkołą policealną.

Poradnik został podzielony na dwie sekcje:

1 Nasze podejście

Sekcja „Nasze podejście” przedstawia zasady i perspektywę teoretyczną skupiające się na terminach, które omawialiśmy podczas naszych spotkań. Pojęcia te są kluczowe w naszych ośmiu Doświadczeniach *Crossroads*. Po pierwsze, przedstawiamy koncepcję przedwczesnego ukończenia edukacji. Po drugie, omawiamy pojęcia internalizacji dyskryminacji i wzmocnienia. Po trzecie, zwracamy uwagę na dyskryminację ze względu na płeć i perspektywę równości. Po czwarte, mówimy o edukacji pozaformalnej w szkole oraz poczuciu sprawczości. Ostatnim terminem jest interseksyjność. Koncepcja ta, wprowadzona w całym poradniku, wywodzi się z teorii feministycznych i genderowych (dotyczących płci) i sugeruje analizowanie różnych nierówności (płeć, orientacja seksualna, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, klasa społeczna itp.). Celem tej części poradnika jest zrozumienie wszystkich tych kategorii jako nakładających się na siebie i wzajemnie istniejących, a nie jako odrębnych pojęć. Interseksyjność wiąże się ze złożoną analizą wpływu różnych osi nierówności na młodych ludzi i ich powiązania z przedwczesnym ukończeniem edukacji.

2 Doświadczenia *Crossroads*

Doświadczenia *Crossroads* obejmują **osiem projektów**, które zostały już wdrożone w krajach partnerskich. Mogą one zachęcić nauczycieli/nauczycielki do refleksji nad przeszkodami utrudniającymi kontynuację nauki oraz do dzielenia się sposobami ograniczającymi jej porzucanie przez osoby z różnymi doświadczeniami edukacyjnymi, aby pomóc im zminimalizować nierówności. Poradnik zawiera różnorodne rodzaje metodologii promujących wzmocnienie i samodzielność młodzieży podczas towarzyszącego procesu, który może być opracowany przez społeczność, aby zmniejszyć wpływ przedwczesnego kończenia nauki. Na końcu każdego doświadczenia znajdziesz krótką sekcję zatytułowaną „Przeczytaj i zastosuj”, aby łatwo podjąć działania z uwzględnieniem różnych kontekstów.

Poradnik ma na celu zrozumienie zjawiska wczesnego kończenia edukacji z perspektywy szkolnictwa przy wykorzystaniu podejścia intersekcyjności. Wybrane doświadczenia są adresowane do różnych grup docelowych ze szkoły podstawowej (6–12 lat), średniej (12–16 lat) i nieobowiązkowej (16–29 lat). Opisane tu projekty prezentują nauczycielom i nauczycielkom oraz pedagogom i pedagożkom różnorodne sposoby, dzięki którym mogą wzmocnić dzieci i młodzież w procesie edukacyjnym. Przedstawiają też działania, które pomogą uczniom i uczennicom budować relacje z nauczycielami i nauczycielkami.

1

Nasze podejście

Zasady i teoria poradnika

W tej sekcji chcielibyśmy zwrócić uwagę na **pięć głównych czynników**, które składają się na naszą wspólną perspektywę teoretyczną. Te pięć koncepcji to:

- 1) przedwczesne kończenie nauki,
- 2) internalizacja dyskryminacji i wzmocnienia,
- 3) dyskryminacja ze względu na płeć i perspektywy równości,
- 4) nieformalna edukacja i poczucie sprawczości,
- 5) intersekcjonalność.

Pojęcia te mogą być przydatne, aby pomóc nauczycielom/nauczycielkom spojrzeć z innej perspektywy na szansę odniesienia sukcesu przez uczniów/uczennice. Rozumiemy te terminy w sposób komplementarny. Po pierwsze, na niepowodzenia w szkole mogą wpływać osie nierówności (płeć, orientacja seksualna, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, klasa społeczna itp.) i powodować dyskryminację, więc perspektywa przekrojowa pomaga zrozumieć to inaczej. Mając to na uwadze, oferujemy kilka doświadczeń, w których nauczyciele/nauczycielki ufają, że uczniowie/uczennice mają możliwość nawiązania kontaktu i pełnienia innej roli w szkole.

Zaprezentowane doświadczenia pokazują, jak młodzi ludzie mogą poczuć się wzmocnieni oraz jak mogą trenować poczucie sprawczości podczas nieformalnych zajęć edukacyjnych.

Przedwczesne kończenie nauki

W 2017 roku Unia Europejska zdefiniowała przedwczesne kończenie nauki jako złożone pojęcie związane z bezrobociem, wykluczeniem społecznym, ubóstwem i złą kondycją zdrowotną. Komisja UE wskazała wiele powodów, dla których niektórzy młodzi ludzie przedwcześnie rezygnują z kształcenia. Wśród nich są m.in.: problemy osobiste lub rodzinne, trudności w nauce, skomplikowana sytuacja społeczno-gospodarcza. Działania mające na celu ograniczanie zjawiska wczesnego kończenia nauki ze względu na złożoność przyczyn muszą obejmować szereg kwestii i łączyć aspekty związane z edukacją, polityką społeczną, pracą z młodzieżą oraz z czynnikami dotyczącymi zdrowia. Na poniższej infografice przedstawiono niektóre z wymienionych wyzwań.

Źródło diagramu: Przedwczesne kończenie nauki. Komisja Unii Europejskiej.

Przedwczesne kończenie nauki nie jest problemem dotyczącym każdego młodego człowieka. Środowisko szkolne i relacje pomiędzy nauczycielem/nauczycielką a uczniem/uczennicą mogą przyczynić się do zachęcenia młodzieży do utrzymywania więzi ze szkołą.

W roku 2020 wybuch epidemii COVID-19 spowodował u wielu obywateli/obywatelek kryzys zdrowotny oraz społeczno-gospodarczy. Skutki pandemii prowadzą do utraty szans edukacyjnych przez część dzieci i młodzieży. Ponownie widzimy, że porzucanie szkoły nie jest wynikiem „złych” indywidualnych decyzji „młodych ludzi lub rodzin”. Jest to rezultat systemowych przeszkód, które się łączą, kumulują i ostatecznie pozbawiają ich możliwości edukacyjnych. Najbardziej narażone na przedwczesne kończenie nauki mogą być osoby pochodzące z klas społecznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz te z wieloma potrzebami i problemami społeczno-edukacyjnymi.

Poniższe niepokojące czynniki okazały się krytyczne po sytuacji kryzysowej spowodowanej pandemią COVID-19:

- 1. Absencja cyfrowa** może wzrosnąć z powodu braku połączenia sieciowego lub urządzeń w niektórych rodzinach oraz z powodu zwiększonego stresu doświadczanego przez bardziej wrażliwe gospodarstwa domowe (niskie dochody, problemy z mieszkaniem itp.).
- 2. Ryzyko porzucenia uczniów/uczennic** potrzebujących dodatkowego wsparcia w szkole (np. zajęć wyrównawczych) w sytuacjach, gdy zostanie ono przerwane.
- 3. Zerwanie więzi z dorosłymi**, którzy towarzyszą im w szkole, takimi jak nauczyciele i nauczycielki, wychowawcy i wychowawczynie, psychologowie i psycholożki, itd. Ma to kluczowe znaczenie dla ciągłości edukacyjnej.
- 4. Sytuacje problematyczne**, takie jak: uzależnienie od spędzania czasu przed ekranem, izolacja społeczna, zaburzenia zachowania i brak motywacji, znacznie wzrosły od czasu zamknięcia szkół (Mencía, 2020).

Na tle wielu różnych czynników te cztery powyżej wymienione podwyższyły ryzyko przedwczesnego kończenia nauki już przed wybuchem pandemii COVID-19, a tym bardziej robią to w obecnej sytuacji, przez co uniemożliwiają edukację większej liczbie osób. Kiedy młodzi ludzie opuszczają placówkę, robią to z powodu oderwania od rzeczywistości szkolnej (Tarabini, 2015) pod względem poznawczym, behawioralnym i przede wszystkim emocjonalnym.

Czynniki wskazane powyżej utrudniają drogę edukacyjną dzieci i młodzieży, dlatego placówki muszą pracować nad inicjatywami systemowymi. W konsekwencji kluczową rolę szkoły jest wzmocnienie sieci i pomoc uczniom/uczennicom i ich rodzinom w procesie bliskiego towarzyszenia w edukacji.

Internalizacja dyskryminacji oraz wzmocnienia

Według brytyjskiego słownika Cambridge „dyskryminacja” oznacza „traktowanie osoby lub określonej grupy osób w sposób mniej przychylny niż traktowanie innych ze względu na ich kolor skóry, płeć, seksualność itp.”. Co się dzieje, kiedy osoba dyskryminowana jest przekonana, że myśli i komentarze innych na jej temat są prawdziwe i sama zaczyna siebie krzywdzić?

Czy w takim przypadku możemy mówić o samodyskryminacji? Z różnych powodów termin ten nie jest jednogłośnie akceptowany przez świat akademicki ani wśród osób zajmujących się tym tematem. Dlaczego tak jest?

- Nonsens semantyczny: „samowykluczenie” jest częściej używane.
- Nonsens prawny: z prawnego punktu widzenia nie można być jednocześnie sprawcą i ofiarą.
- Ze względu na odczuwanie poczucia winy przez ofiary w związku z ich sytuacją.

Wobec tego preferujemy poruszanie kwestii internalizacji dyskryminacji. Teorii na temat tego pojęcia jest niewiele, ale dzięki psychologii społecznej wiemy, że jest kilka elementów, które mogą nam pomóc:

- ✓ Tożsamość społeczna danej osoby jest kształtowana przez jej przynależność do grupy społecznej, a w konsekwencji w wyniku postrzegania statusu i cech tej grupy przez innych.
- ✓ Wizerunek grupy jest tworzony głównie przez interesantów instytucjonalnych/interesantki instytucjonalne — szkołę, administrację, polityków/polityczki, media...

Ostatecznie „internalizacja dyskryminacji” obejmuje też różne czynniki, o których musimy wspomnieć:

- ✓ Dyspozycje psychologiczne, w tym stereotypy i uprzedzenia, które bardzo często wpływają na postrzeganie innych.
- ✓ Dyskryminacja jest internalizowana z powodu wykluczenia bezpośredniego lub pośredniego, a osoba, która dyskryminuje samą siebie, czasami nawet nie jest tego świadoma.
- ✓ Poczucie przynależności do grupy (społeczeństwo, szkoła, klasa społeczna) ma również negatywny wpływ.
- ✓ Całość składa się na powstanie dodatkowych przeszkód na ścieżce edukacyjnej młodych osób.

Konsekwencje mogą być dosyć poważne dla jednostki. Na przykład:

- stan psychiczny: lęk, negatywizm, niskie poczucie własnej wartości;
- paraliż: internalizacja bezpośrednio wpływa na motywację;
- wycofanie się i rezygnacja: „Szkola nie jest dla mnie”, „To i tak bezużyteczne”, akceptacja danej sytuacji;
- dyskwalifikacja: utrata umiejętności;
- brak afiliacji: utrata zaufania do instytucji;
- wycofanie się w kierunku bezpiecznej podgrupy w poszukiwaniu tożsamości (należy zauważyć, że przywiązanie do wspólnoty, z której się pochodzi może również dostarczać pozytywnych zasobów).

„Wzmocnienie” może pomóc przezwyciężyć ograniczające przekonania i internalizację dyskryminacji. Aby jednak zrozumieć, czym ono jest, musimy zdefiniować kilka pojęć:

- Pewność siebie jest powiązana z własnymi umiejętnościami, wiarą we własne możliwości i potencjał („Mogę to zrobić!”).
- Samoocena ma związek z obrazem siebie, opiniami na swój temat w połączeniu z postrzeganiem siebie przez innych („Czy jestem godna/godny?”).
- W większości przypadków ograniczające nas przekonania uniemożliwiają osiągnięcie pełnego potencjału. Wpływają na nasze zachowania i decyzje, a często nawet nieświadomie utrudniają nam realizację projektów. Przekonania mogą wynikać z tego, co myślą o nas nasi nauczyciele/nasze nauczycielki, nasi koledzy/nasze koleżanki i inne osoby, które mają wpływ na nasze otoczenie. Ważne jest, aby je zidentyfikować, zdekonstruować i zastąpić pozytywnymi czynnikami.

Czasownik „wzmocnić” pojawił się w XVII wieku w Anglii. Początkowo „wzmocnić” oznaczało nadanie władzy przez wyższy autorytet. Pojęcie „wzmocnienia” pojawiło się w XIX wieku i oznaczało dawanie komuś władzy. Koncepcja została spopularyzowana w latach 70. przez Walki Feministyczne w USA. Jest to termin polisemiczny oraz niejednoznaczny! Można wymienić liczne odstępstwa, zwłaszcza neoliberalne, które prowadzą do odpowiedzialności i winy jednostki.

Jednak teoretycznie wzmocnienie jest czymś więcej niż tylko koncepcją. W dziedzinie nauk społecznych i integracji społeczno-zawodowej pojęcie to jest rozumiane jako doświadczenie, które wzmacnia bądź rozwija zdolność jednostki lub grupy do działania w ich warunkach społecznych, ekonomicznych oraz politycznych.

Moglibyśmy/mogłybyśmy mówić o:

- władzy nad: kontrolą rzeczywistości.
- mocy: zdolności do działania.
- wewnętrznej sile: samoocena i pewność siebie.
- sile: solidarność w grupie.

Dyskryminacja ze względu na płeć i perspektywy równości

System patriarcalny, rozumiany jako system strukturalny i ideologiczny utrwalający uprzywilejowanie hegemonicznej maskulinizacji (Fal-Dutra, 2019), jest wszechobecny w różnych sferach naszego współczesnego społeczeństwa.

Badamy również koncepcję równości płci. Podczas gdy ONZ Kobiety definiuje ją jako „równość kobiet i mężczyzn”, my rozszerzamy tę definicję zgodnie z Fal-Dutrą (2019), która wskazała na swoim blogu, że „obejmuje równość wszystkich ludzi, niezależnie od ich płci, seksualności oraz stopnia ich zgodności z normami płci i patriarcalnym, binarnym podejściem do płci i seksualności. Zasadniczo równość płci podkreśla płciowe aspekty nierówności i grupy marginalizowane przez patriarchat. Dlatego też promowanie równości płci nieuchronnie stanowi wyzwanie dla patriarchatu, ponieważ walczy z nierównością płci. Te ostatnie umożliwia system patriarcalny, jednocześnie przyczyniając się do jego utrwalania”.

Zasady patriarcalne zostały zaszczepione w systemie edukacyjnym w bardziej subtelny i ukryty sposób. W konsekwencji się utrzymują i wpływają na kolejne pokolenia młodych ludzi. W wielu przypadkach nie jesteśmy nawet tego świadomi, dlatego kluczowe jest przyjęcie świadomego podejścia do płci. Z tej perspektywy zdaliśmy/zdałyśmy sobie sprawę, że formalny system edukacji często ma struktury i programy nauczania, które nie uwzględniają równości płci.

Chociaż państwa mają pewne polityki, które uwzględniają perspektywę równości płci w (nie)formalnym systemie edukacyjnym, często nie przekładają się one na praktykę. Od wczesnego dzieciństwa system edukacyjny podkreśla role i stereotypy związane z płcią, które mają silny wpływ na orientację edukacyjną i wybory zawodowe, co skutkuje podziałem pracy na zawody „męskie” i „żeńskie”.

Dlatego jeśli chcemy wprowadzić zmiany poprzez edukację, ważne jest, aby dostrzec korzyści płynące z zasady równości płci. Nauczyciele/nauczycielki powinni/powinny też pamiętać, że istnieją różne poziomy dyskryminacji. Istotne jest, aby rozpoznać, które grupy szczególnie wrażliwe mogą być narażone na inne formy dyskryminacji niż ta ze względu na płeć (np. z uwagi na niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, status społeczny). Nauczyciele/nauczycielki powinni/powinny również mieć podejście skoncentrowane na uczniu/uczennicy, aby móc dostrzec wszystkie (nie)widoczne przeszkody, z którymi borykają się młodzi ludzie.

Każdy projekt oparty na integracji i rozpoznaniu własnego potencjału, wyzwań i mocnych stron tworzy żyzny grunt dla pełnego wykorzystania możliwości każdej młodej osoby, która później wniesie swoje działania do społeczności. Jeśli programy zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki przyczyniają się do pomagania jednostkom nie tylko w kontynuowaniu edukacji, lecz także w byciu świadomym tego, jakie znaczenie ma tworzenie społeczeństwa opartego na równych szansach, to perspektywa płci i równych szans musi zostać w nich uwzględniona.

Edukacja nieformalna w szkole i poczucie sprawczości

Edukację rozumiemy jako proces towarzyszenia dzieciom i młodzieży w ich drodze do zdobycia wiedzy i umiejętności potrzebnych do opuszczenia szkoły jako dojrzałych/dojrzałe, samodzielni/samodzielne i świadomi/świadome, młodzi/młode obywatele/obywatelki. Niestety nie jest to uznawane we wszystkich szkołach w Europie. Na przykład dominujący w Polsce system edukacyjny opiera się na rozkazach, kontroli i zapamiętywaniu danych. Uczniowie/uczennice są traktowani/traktowane jak naczynia, które trzeba napętnić wiedzą, a nie jako uzdolnione osoby, które mogą i powinny współtworzyć swoje doświadczenie edukacyjne.

W tym kontekście, przy presji posłuszeństwa, poczuciu bezwartościowości i oczekiwaniu, że tylko nauczą się udzielać odpowiedzi na egzaminach teoretycznych, młodzi ludzie nie czują się związani ze swoją szkołą i nie widzą powodu, by się w nią angażować. Zwłaszcza że umiejętności i wiadomości, które zdobywają, mają niewielki związek z wiedzą wymaganą na rynku pracy.

Naszym zdaniem głównymi cechami, których brakuje w takim systemie, jest budowanie relacji (zarówno między nauczycielami/nauczycielkami oraz uczniami/uczennicami, jak i między samymi uczniami/uczennicami) oraz rozwijanie zdrowego poczucia sprawczości i pewności siebie. Pierwsze z nich tworzy bezpieczną przestrzeń, która służy jako bezstresowe środowisko do nauki, a drugie daje możliwości eksperymentowania i popełniania błędów.

Nieformalne projekty edukacyjne to sposób na współpracę ze szkołami w celu zmiany powyżej opisanej sytuacji. Edukacyjne projekty dotyczące czasu wolnego skupiają się na partnerskiej współpracy z młodymi ludźmi. Polegają na podejmowaniu wspólnych decyzji i umożliwieniu młodym wzięcia na siebie jak największej odpowiedzialności przy jednoczesnym zapewnieniu im niezbędnego wsparcia.

W projektach, w których współpracują ze sobą szkoły i organizacje pozarządowe (tak jak w przypadku Fundacji Laboratorium Zmiany), wielu uczniów/ wiele uczennic po raz pierwszy ma szansę na to, by dorośli zaufali im w kwestii podejmowania decyzji dotyczących tematów warsztatów, ich lokalizacji, zaproszonych gości i zasad postępowania. Jesteśmy przekonane, że zaufanie to kluczowe doświadczenie dla młodych ludzi. Jest ono niezbędne do tego, aby mogli oni rozwijać poczucie sprawczości, odpowiedzialności za własną edukację i aktywnego udziału w życiu społecznym w swojej szkole. Ponadto jest ono konieczne, jeśli chcemy budować prawdziwe partnerstwo między młodzieżą a dorosłymi.

Model drabiny partycypacji dziecięcej Rogera Harta (2008) **opisuje różne sposoby angażowania się młodych ludzi w podejmowanie decyzji, życie szkolne i sprawy, które ich dotyczą.**

Odpowiedzialność za stworzenie przestrzeni, która promuje angażującą i satysfakcjonującą współpracę spoczywa na dorosłych. Jej brak jest szkodliwy zarówno dla nich, jak i dla młodzieży, co powoduje utratę szansy na nawiązywanie relacji wzajemnie korzystnych i inspirujących. Jako dorośli tracimy możliwość poznania rzeczywistości młodych ludzi, zrozumienia ich zmagania i zweryfikowania naszych z góry przyjętych wyobrażeń na temat obu. Jako młodzi ludzie czujemy się ograniczeni, nasze inicjatywy są tłumione, a nasze działania sprowadzają się do prób „jakoś przebrnięcia” przez szkolną edukację, zamiast prosperowania w niej. Ten brak miejsca na zaangażowanie młodzieży i samodzielnej aktywność może być jedną z przyczyn przedwczesnego kończenia nauki.

Intersekcjonalność

Intersekcjonalność definiuje się jako zestaw narzędzi koncepcyjnych, które ułatwiają krytyczną analizę relacji władzy i nierówności oraz przedstawiają propozycje ich przekształcenia. Usytuowana i relacyjna perspektywa przekrojowa nie opiera się na predefiniowanych kategoriach, ale analizuje kontekst, aby zobaczyć, które z nich są istotne w konkretnej sytuacji, w jaki sposób wchodzą w interakcje i jakie efekty przywilejów, ucisku lub oporu są wprowadzane do gry.

Kluczowym aspektem intersekcjonalności jest to, że rozszerza możliwości analizowania relacji władzy, aby przyjrzeć się nie tylko doświadczeniom dyskryminacji, wykluczenia i wrażliwości, lecz także doświadczeniom oporu, sprawczości i przywilejów. Pociąga to za sobą zmianę spojrzenia na to, jak rozumiemy struktury i relacje społeczne, które tradycyjnie analizowano z jednoogniskowej perspektywy pozycji osób najbardziej pokrzywdzonych.

Intersekcjonalność jest częścią tradycji lat 70. polegającej na używaniu różnych pojęć (podwójny system, podwójna dyskryminacja, wielokrotna dyskryminacja, macierz dominacji itd.) w odniesieniu do jednoczesnego doświadczania różnorodnych opresji. Obecna koncepcja intersekcjonalności pojawiła się pod koniec lat 90. w USA w pracach czarnoskórych oraz feministycznych aktywistek i badaczek, takich jak Kimberlé Crenshaw (1989), Patricia Hill Collins (2002) i Combahee River Collective (2012).

Czarnoskóre kobiety w Stanach Zjednoczonych doświadczyły szeregu dyskryminacji, na które nie mógł odpowiedzieć feminizm ani afroamerykański ruch praw obywatelskich. Ruch feministyczny w swoich analizach i propozycjach politycznych przyjął perspektywę białych kobiet z klasy średniej, podczas gdy afroamerykański ruch praw obywatelskich opowiadał się za perspektywą androcentryczną (skupienie na mężczyźnie). Potrzebne były narzędzia analityczne i polityczne, aby przeanalizować doświadczenia nierówności Afroamerykanek, biorąc pod uwagę doświadczenie płci i rasy jednocześnie, a nie jako zróżnicowane osie nierówności lub addytywne logiki podwójnej lub potrójnej dyskryminacji.

Czarnoskóra aktywistka feministyczna Patricia Hill Collins (2002) wskazała, że różnorodne zachowania opresyjne są splecione z matrycą relacji dominacji, w której każda jednostka znajduje się w różnych i zmieniających się pozycjach uprzywilejowania i opresji społecznej.

Intersekcjonalność pozwala nam myśleć o: rasizmie wynikającym z przywilejów białych lub nierasowych ludzi, homofobii biorącej się z przywilejów osób heteroseksualnych, powszechnej przemocy ze względu na płeć będącej skutkiem przywilejów osób socjalizowanych jako mężczyźni i o hegemonicznej męskości.

Z tej perspektywy międzykulturowość, feminizm i prawa seksualne dotyczą wszystkich. Każda osoba w społeczności edukacyjnej musi dokonać przeglądu swoich przywilejów oraz opresji społecznej na różnych poziomach i wymiarach życia (na poziomie indywidualnym, strukturalnym, instytucjonalnym, symbolicznym lub materialnym). Musimy skierować nasze działania w taką stronę, aby wspierać procesy oporu, wzmocnienia i transformacji i im towarzyszyć.

Mówiąc ogólnie o przywilejach i opresji społecznej w odniesieniu do takich specyficznych aspektów życia ludzi, jak posiadanie (lub brak) dostępu do dóbr i zasobów publicznych (edukacja, zdrowie, mieszkalnictwo, kultura itp.), mamy możliwość (lub nie) korzystania z praw podstawowych (głosowania, wolności wyznania, swobody przemieszczania się, wolności wypowiedzi itp.) oraz zapewnienia (lub nie) uznania symbolicznego i społecznego (szacunek, reprezentacja, pozytywna ocena itp.).

Ludzie mogą mieć różne doświadczenia związane z przywilejami i opresją społeczną przez całe życie (w zależności od osobistych okoliczności oraz kontekstu politycznego, społecznego, instytucjonalnego i środowiskowego). W rzeczywistości możemy jednocześnie przeżywać różne procesy postępu, trudności, opresji i oporu.

W edukacji intersekcyjność umożliwia analizę nierówności, które wpływają na rozwój edukacyjny i osobisty uczniów/uczennic, a także całej społeczności edukacyjnej. Pozwala również odkrywać nowe sposoby pojmowania podmiotowości, relacji i konstruowania wiedzy. Analiza ta pomaga nauczycielom/nauczycielkom zastanowić się nad nowymi sposobami rozwijania wzmocnienia, uczestnictwa i poczucia sprawczości młodzieży w doświadczeniach edukacyjnych.

2 Doświadczenia *Crossroads*

Doświadczenie 1. **PROJEKT CAMINS HISZPANIA**

KONTAKT

Osoby kontaktowa lub referencyjna

Gerard Coll-Planas

Związek lub instytucja

CEIG Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere [Centrum Interdyscyplinarnych Studiów nad Płcią]

Wydział, region lub służby

Uniwersytet Vic – Centralnego Uniwersytetu Katalonii

E-mail osoby kontaktowej lub organizacji

ceig@uvic.cat

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Camins (ścieżki) projekt mentorski

Link do doświadczenia

<https://mon.uvic.cat/camins/projecte/>

Osie nierówności

- Równość płci/mężczyzn i kobiet
- Różnorodność religijna i odmienne przekonania
- Międzykulturowość/ różnorodność etniczna i rasowa/ rasizm

Obszary tematyczne

- Edukacja
- Samowzmocnienie
- Brak dyskryminacji

Grupa docelowa (wiek)

12–17 lat

18–25 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie jednostki (młodzi ludzie, kobiety itp.)
- Łączenie codziennych i emocjonalnych doświadczeń (dramat, edukacja artystyczna)

Podsumowanie

Camins to projekt mentorski, który obejmuje perspektywę międzykulturową i genderową, a jego celem jest promowanie udanych ścieżek edukacyjnych wśród młodych dziewcząt pochodzenia marokańskiego w regionie Osona. Towarzyszący temu proces na końcowym etapie kształcenia obowiązkowego, a także widoczność udanych dróg edukacyjnych (zarówno członkom rodziny, jak i grupie rówieśniczej) jest siłą napędową, która zachęca i pomaga wzmocnić orientację tej grupy na kontynuację nauki.

Marokańskie dziewczyny, z powodu dyskryminacji ze względu na płeć i pochodzenie, są bardziej podatne na rezygnację z edukacji pozaobowiązkowej. Z tego powodu celem projektu jest wzmocnienie pozycji dziewczyn pochodzenia marokańskiego oraz zapewnienie im widoczności poprzez ukazanie udanych ścieżek edukacyjnych jako narzędzia, które pozwoli im zmienić swoje przekonania.

Poza chęcią studiowania i robienia postępów w karierze zawodowej dziewczyny łączyły jeszcze inne aspekty. Wszystkie były pochodzenia marokańskiego i mieszkały w regionie Osona. Warto zauważyć, że pomimo tego wspólnego kontekstu (młode kobiety, pochodzenia marokańskiego, muzułmanki i studentki), projekt stworzył miejsce na pojawienie się różnic. Każda z tych kategorii jest pełna niuansów, o których dziewczyny biorące udział w projekcie i towarzyszące im osoby mogły słuchać, które mogły kwestionować i szanować. Projekt *Camins* stworzył przestrzeń do międzykulturowej wymiany, dialogu i nauki.

Główni uczestnicy

Szkoły i uniwersytety

Data rozpoczęcia

2017

Data zakończenia

2019

INFORMACJE SZCZEGÓŁOWE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Projekt *Camins* odbywał się w latach 2017–2019 i 2018–2019. Opierał się na programie mentorskim z uwzględnieniem perspektywy międzykulturowej i genderowej. Łącznie uczestniczyło w nim 75 dziewczyn — menterek i uczestniczek.

Projekt koordynowało Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Gender (CEIG) Uniwersytetu Vic — Centralnego Uniwersytetu Katalonii (UVic-UCC). W latach 2017–2018 działał jako pilotaż, obejmował studia uniwersyteckie i szkolenia zawodowe. Uczennice pochodzenia marokańskiego uczestniczyły w nim jako wolontariuszki — pełniły rolę menterek. Równocześnie stały się wzorami do naśladowania dla młodych dziewczyn tego samego pochodzenia, które uczyły się między trzecią klasą szkoły średniej a drugą klasą szkoły przeduniwersyteckiej (system hiszpański).

Cele

1. **Wzmacniać** i poszerzać umiejętności młodych dziewczyn jako menterek poprzez projektowanie oraz opracowywanie specjalnych szkoleń w zakresie perspektywy płci, umiejętności przywódczych i międzykulturowości.
2. **Przyczyniać się** do budowy kompleksowego podejścia z perspektywy genderowej i międzykulturowej.
3. Bazując na doświadczeniu i pochodzeniu osobistym dziewczyn biorących udział w projekcie *Camins* i ich rodzin, **generować** materiały i zasoby pedagogiczne ukierunkowane na specjalistów/specjalistki i studentów/studentki edukacji, w celu podkreślenia przeszkód oraz czynników, które ją ułatwiają.

Opis akcji i implementacja w zakresie innowacyjnych metodologii

W przeciwieństwie do innych projektów mentorskich, projekt *Camins* zawiera trzy innowacyjne elementy:

1. Zajmuje się relacjami między osobami tego samego pochodzenia, co ułatwia identyfikację i empatię, jednocześnie dekonstruuje ideę, że tylko „autochtoni” (lokalna ludność) mogą „pomóc” osobom innego pochodzenia.
2. Zrywa ze stereotypem, że rodziny zawsze stanowią przeszkodę na drodze edukacyjnej dziewczyn pochodzenia marokańskiego.
3. Ceni wiedzę dziewczyn i daje im możliwość przekazania swojego doświadczenia i perspektywy związanej z karierą edukacyjną.

Finansowanie i zasoby

Projekt został sfinansowany przez Obra Social „La Caixa” przy wsparciu Institut Català de les Dones (Kataloński Instytut Kobiet) i DIXIT oraz przy współpracy rad miejskich Vic, Manlleu i Torelló, i rady regionalnej Osony.

Wyniki i wpływ

Głównym rezultatem projektu jest *Przewodnik Camins*. Prezentowane w nim działania stawiają młodych ludzi w centrum, aby w subiektywny i interaktywny sposób żyć, doświadczać i dzielić się emocjonalnymi sytuacjami dotyczącymi odmienności, tożsamości, opresji i przywilejów.

Przewodnik zawiera również dodatkowe zasoby i słowniczek z wyborem głównych zdefiniowanych pojęć. Jego autorki proponują go jako pomoc dla nauczycieli i nauczycielek, aby rozbudzić ciekawość samopoznania i chęć do rozwoju młodych ludzi.

Działania zabiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy interseksjonalnej

Sukces edukacyjny w żadnej ze swoich form nie jest neutralny z punktu widzenia nierówności społecznych, gdyż przenika do osi nierówności, takich jak klasa, płeć i różnorodność pochodzenia (Sánchez Martín, 2016). W Katalonii, gdzie zagraniczna populacja wynosi 13,78% (Idescat, 2017), istnieje 177 różnych narodowości, przy czym Marokańczycy/Marokanki stanowią jedną piątą całkowitej populacji zagranicznej.

Uczniowie/uczennice pochodzenia imigranckiego mają większą predyspozycję do porzucenia nauki (Mora, 2010), przy czym wskaźnik ten jest dwukrotnie wyższy w ostatniej klasie szkoły średniej i podczas pierwszego roku edukacji ponadobowiązkowej niż na pozostałych etapach kształcenia (Serra i Palaudarias, 2009). W tym kontekście płeć staje się także jednym z czynników nierówności w sferze indywidualnej. Ich negatywny wpływ na ścieżkę nauki przekłada się na nierówności w systemie edukacji i poza nim.

Bariery i wyzwania

- Problem ze znalezieniem mentorów/menterek na uczelni (to jedna z głównych barier).
- Kłopot z zaangażowaniem rodzin w zajęcia grupowe.
- Trudności w zainteresowaniu nauczycieli/nauczycielek perspektywą intersekcyjną.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach

- Ważne jest, aby ponownie przemyśleć rolę nauczycieli/nauczycielek, aby wspierać bardziej demokratyczne relacje, ponieważ osoby pracujące w tym zawodzie mają zwykle silniejszą pozycję.
- Nauczyciele/nauczycielki są kimś więcej niż tylko osobami przekazującymi informacje.
- Studenci/studentki uczą się znacznie więcej w porównaniu z tym, czego ich świadomie uczymy.

Przeczytaj i zastosuj

Każdy nauczyciel/ każda nauczycielka dokona przeglądu swoich doświadczeń edukacyjnych i odpowie na następujące pytania:

- Jedno pozytywne wspomnienie o wykształceniu podstawowym/średnim.
- Jedno negatywne wspomnienie o wykształceniu podstawowym/średnim.
- Najlepszy nauczyciel/ najlepsza nauczycielka w twoim doświadczeniu szkolnym.
- Najgorszy nauczyciel/ najgorsza nauczycielka w twoim doświadczeniu szkolnym.

Potem w małych grupach nauczyciele i nauczycielki podzielą się swoimi najistotniejszymi doświadczeniami z zakresu uczenia się poznawczego, emocjonalnego i społecznego oraz wnioskami wyciągniętymi z tych pytań.

Dla dzieci i młodzieży:

Po tej refleksji nauczyciel/nauczycielka dostosuje te pytania do swoich uczniów i uczennic. Młodzi ludzie podzielą się swoimi odpowiedziami w małych grupach i wyodrębnią główne aspekty pozytywnych i negatywnych doświadczeń związanych z nauką w szkole.

Bibliografia i linki zewnętrzne

<https://mon.uvic.cat/camins/files/2020/06/Guia-Camins.pdf> (6.12.2021).

<https://lorelacional.org/2019/02/12/formacio-de-camins-a-masmolab/> (6.12.2021).

Doświadczenie 2.

PROJEKT ENXANETA HISZPANIA

KONTAKT

Osoby kontaktowa lub referencyjna

Marcel Barjuan, Jordi Collet i Jordi Valldeoriola

Związek lub instytucja

Rada Regionalna Osona, Uniwersytet Vic-Central, Uniwersytet Katalonii i Osona Acció Social

E-mail osoby kontaktowej lub organizacji

<http://www.osonaacciosocial.cat/cartera-de-serveis/infancia-familia-joves/programes-enxaneta/>

Nr telefonu

+34 931710073

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Enxaneta Projekt mentoringu szkolnego (*Enxaneta* – tak w języku katalońskim nazywana jest osoba, która jest najwyższą postawioną w *Castells*, czyli wieży z ludzi, której konstruowanie należy do tradycji Katalonii)

Link do doświadczenia

https://www.youtube.com/watch?v=DuCaScRCqv8&feature=emb_logo

Osie nierówności

- Klasy społeczne/ nierówności społeczno-ekonomiczne
- Niechęć do szkoły

Obszary tematyczne

Programy pozalekcyjne

Grupa docelowa (wiek)

6–11 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Doświadczenie uczenia się we współpracy z innymi
- Łączenie kontekstów (w szkole i poza nią)

Podsumowanie

Podstawowe założenia tego modelu są następujące: praca z uczniami/uczennicami wczesnej szkoły podstawowej, mentorstwo, bliska i dogłębna praca z rodzinami oraz kluczowe procesy z nauczycielami/nauczycielkami, aby uświadomić im ich główną rolę w odtwarzaniu nierówności społecznych w szkołach. Projekt przyczynia się do bardziej złożonego i globalnego podejścia do niezadowolenia i niepowodzeń szkolnych (wynikających z nierówności).

Raz w tygodniu mentor/mentorka dzieli się zadaniem, które rodzice (lub inni członkowie rodziny) i dzieci będą wykonywać wspólnie danego popołudnia.

W pozostałe cztery dni tygodnia mentor/mentorka i dwoje dzieci pracują „pośrednio” nad podstawowymi umiejętnościami, przy czym opierają się na więzi i towarzyszącym jej procesie odmiennym od tradycyjnego środowiska szkolnego. W 2021 roku projektem objęto szkoły średnie. Wówczas rozpoczęła się dwuletnia próba z udziałem 15-letnich uczniów/uczennic.

Główni uczestnicy

Szkoły, mentorzy, rady miejskie, rodziny.

Data rozpoczęcia

2014

Data zakończenia

W trakcie

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Szkolny projekt mentorski *Enxaneta* zapoczątkował ponowną refleksję nad wsparciem pozaszkolnym. Do tej pory istniało ono w Osonie na podstawie spontanicznej, arbitralnej i dobrowolnej odpowiedzi (bez żadnych teoretycznych wskazówek) udzielonej przez każdą gminę niektórym dzieciom niezadowolonym ze szkoły i/lub z niepowodzeniami szkolnymi. W związku z tym, na prośbę Rady Hrabstwa, kilku władz miejskich i dyrektorów lub dyrektorek szkół, przedstawiciele i przedstawicielki tych instytucji podjęli współpracę z Uniwersytetem w Vic, aby przemyśleć dotychczasowe formy pomocy szkolnej i stworzyć dobrze uzasadniony program, który zapewni efektywniejsze wsparcie.

Cele

Poprawa wyników w nauce uczniów/uczennic biorących udział w programie poprzez wzmocnienie ich podstawowych umiejętności. Wsparcie młodych ludzi w zdefiniowaniu ich projektu oraz tego, co ich interesuje i motywuje.

- Wzmocnienie pozycji rodzin uczniów/uczennic objętych programem, tak aby mogły one samodzielnie towarzyszyć im w szkolnej pomocy.
- Uświadomienie uczniom/uczennicom i ich rodzinom istnienia zasobów edukacyjnych i społeczno-kulturowych w ich środowisku oraz ułatwienie im ich codziennego wykorzystania.

Opis akcji i implementacja w zakresie innowacyjnych metodologii

1. Wcześniejsze rozpoczęcie wsparcia edukacyjnego: aby zapobiec szokowi kulturowemu i niezadowoleniu ze szkoły w związku z nabywaniem podstawowych umiejętności.
2. Profesjonalny mentoring: rola mentora/mentorki w projekcie jest pełniona przez profesjonalistów/profesjonalistki (z dyplomem w dziedzinie nauczania, edukacji społecznej lub psychologii, z 30 godzinami specjalnego szkolenia wstępnego na temat projektu i ze wspólną kontynuacją w wymiarze dwóch godzin miesięcznie). Obejmuje to zarówno sesje z dziećmi (jeden mentor/ jedna mentorka na dwoje dzieci przez półtorej godziny tygodniowo przez 29 tygodni w roku), jak i z dziećmi i rodzinami przy wsparciu mentorów/menterek i nauczycieli/nauczycielek (dwie godziny tygodniowo przez 29 tygodni w roku).
3. Praca z rodzinami: kluczem jest docenianie różnorodności językowej i kulturowej oraz promowanie języków ojczystych, a także zaangażowanie rodziców we wszystkie procesy edukacyjne. Projekt stanowi pomost pomiędzy rodzinami, które posiadają zdolności, a światem szkolnym, który często nie uznaje ich za osoby posiadające wiedzę lub umiejętności.
4. Praca ze szkołą: uczniowie/uczennice, którzy/które nie wpasowują się w ustalone procedury szkolne, programy nauczania, pedagogikę, czas, kalendarz, zadania domowe czy oceny, przestają być uważani/uważane za problematycznych oraz problematyczne w koncepcji, która indywidualizuje i uzewnętrznia szok kulturowy. Stają się natomiast wyzwaniem, które pozwala nam na ponowne przeanalizowanie i udoskonalenie kompleksowych praktyk szkolnych i dydaktycznych dla wszystkich młodych ludzi.

Finansowanie i zasoby

Rada Regionu Osona i Rady Miejskie, które oferują tę usługę.

Wyniki i wpływ

Istnieją trzy kluczowe elementy: 1) wysokie oczekiwania wobec dzieci i ich wyników, 2) motywacja do zdobywania wiedzy, 3) praca nad podstawowymi umiejętnościami. Polega to na stworzeniu przestrzeni, aby mentor/mentorka mógł/mogła poprzez nawiązaną więź przybliżyć dzieciom umiejętności językowe i matematyczne oraz motywację i oczekiwania.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcyjnej

Szkolny Projekt Mentorski *Enxaneta* został zaprojektowany w celu rozpoznania i budowania „odporności szkolnej” uczniów/uczennic, biorąc pod uwagę pracę z rodzinami, która działa jako czynnik ochronny przed opuszczeniem szkoły.

Bariery i wyzwania

Praca ze szkołami nie jest łatwa. W związku z tym, w niektórych szkołach nauczyciele oraz nauczycielki nie byli/nie były w stanie zaangażować w projekt opiekunów/opiekunek, dzieci lub rodzin. Istnieje pewne ryzyko bycia zależnym od rodzin, gdy współpraca jest silna. Szkoły muszą rozwijać ten rodzaj współpracy między rodzinami, dziećmi i nauczycielami/nauczycielkami, nie tylko z mentorami/mentorkami.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach

- Zwiększanie podstawowych umiejętności uczniów/uczennic (czytanie, rozumienie i pisanie) jako przekrojowe narzędzie edukacji.
- Zajęcie się podstawowymi treściami szkolnymi, unikanie niezrozumienia oraz niezadowolenia.
- Nauczyciele/nauczycielki powinni/powinny zastanowić się, jak pracować z rodzinami, by zwiększyć bliskość, zrozumienie i zdolności do interakcji w odniesieniu do wszystkiego, co dzieje się w szkole.

Przeczytaj i zastosuj

Nauczyciele/nauczycielki mogą promować w swoich szkołach krytyczną debatę na temat swojej roli w często niewidocznych działaniach dyskryminacyjnych, które mają miejsce każdego dnia w szkole i które przyczyniają się do zniechęcenia uczniów/uczennic do szkoły.

Dla dzieci/młodzieży:

Nauczyciele/nauczycielki organizują szkolnych mentorów/mentorki dla nowych uczniów/uczennic. Każdy/każda z nich ma swojego opiekuna/ swoją opiekunkę, który/która przedstawia go/ją kolegom i koleżankom z klasy oraz nauczycielom i nauczycielkom, a także pomaga mu/jej w zapoznaniu się przestrzenią, planem lekcji i organizacją pracy domowej.

Bibliografia i linki zewnętrzne

Collet J., Martori J.C., *Projecte de suport escolar Enxaneta*, <https://raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/340846> (6.12.2021).

Doświadczenie 3.

PROJEKT 100% JEUNES BELGIA

KONTAKT

Osoby kontaktowa lub referencyjna

Marie Canivet

Związek lub instytucja

Pour la Solidarité

Wydział, region lub służby

Służby prewencyjne powiatu Forest w Brukseli

E-mail osoby kontaktowej lub organizacji

jallachi@forest.brussels

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

100% Jeunes (100% młodzież)

Link do doświadczenia

www.pourlasolidarite.eu/fr/project/100-jeunes-le-parcours-individuel-et-collectif-de-jeunes-neet-bruxelles

Osie nierówności

- Wiek/ cykle życia/ młodość
- Klasy społeczne/ nierówności społeczno-ekonomiczne

Obszary tematyczne

- Edukacja nieformalna
- Warsztaty grupowe, doradztwo indywidualne
- Odkrywanie świata pracy

Grupa docelowa (wiek)

18–29 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie jednostki (młodzi ludzie, kobiety, itp.)
- Łączenie codziennych i emocjonalnych doświadczeń (drama, edukacja artystyczna, itp.)
- Doświadczalne nauczanie (projekty, nauka przez praktykę, kreatywne aktywności, itp.)
- Grupowe doświadczenie uczenia się z innymi

Podsumowanie

100% Jeunes to pionierski sześciomiesięczny program dla osób w wieku od 18 do 29 lat, które przedwcześnie ukończyły naukę. Program obejmuje wsparcie grupowe ukierunkowane na przezwyciężenie internalizacji dyskryminacji i rozwój wzmocnienia. Młodzi ludzie będą kierowani do opracowania projektów grupowych, w których będą sobie pomagać. Następnie przeprowadzą indywidualną pracę introspekcyjną. Poprzez doświadczenie zajęć grupowych, warsztatów wzmocnienia, poznanie różnych miejsc kształcenia i różnorodnych zawodów młodzi ludzie zdobędą narzędzia do refleksji nad swoim indywidualnym projektem. Po zakończeniu programu uczestnicy/uczestniczki będą mieli/miały możliwość zdawania egzaminu na prawo jazdy, co jest krokiem w kierunku zatrudnienia.

Główni uczestnicy

Projekt 100% Jeunes to projekt partnerski pomiędzy różnymi stowarzyszeniami, organizacjami zatrudnienia i wsparcia oraz przedsiębiorstwem społecznym:

- Pour la Solidarité: lider/liderka projektu, wsparcie dla wszystkich działań.
- Mission Locale de Saint-Josse: partner/partnerka odpowiedzialny/odpowiedzialna za projekty grupowe i ocenę zawodową.
- AMO Rythme: partner/partnerka odpowiedzialny/odpowiedzialna za projekty grupowe.
- Eveil asbl: partner/partnerka odpowiedzialny/odpowiedzialna za projekty grupowe.
- Smart: partner/partnerka odpowiedzialny/odpowiedzialna za inicjowanie innowacji społecznych i projektów grupowych.
- Awsa: partner/partnerka odpowiedzialny/odpowiedzialna za warsztaty wzmocnienia.

Data rozpoczęcia

Kwiecień 2019

Data zakończenia

Grudzień 2023

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Młodzież niepracująca, niekształcąca się ani nieuczestnicząca w szkoleniach (*young NEETs*) jest często postrzegana jako jednorodna grupa, ale w rzeczywistości ma bardzo różne profile. Według Eurofound istnieje pięć głównych podgrup NEET. Projekt 100% Jeunes koncentruje się na „niezaangażowanych” lub „zniechęconych” młodych osobach. Jednak i ta podgrupa nie jest jednorodna. Istnieją wspólne czynniki ryzyka, takie jak poziom wykształcenia, imigracja, pochodzenie etniczne, sytuacja rodzinna i miejsce zamieszkania, ale młodzież pochodzi z różnych środowisk i ma różne doświadczenia. Ważne, aby wziąć to pod uwagę przy konstruowaniu programu. Ponadto sytuacje te są częściowo wynikiem internalizacji dyskryminacji. Młodzi ludzie zazwyczaj doświadczają braku zaufania do instytucji, negatywnego stanu umysłu, niskiego poczucia własnej wartości, rezygnacji i/lub spadku motywacji. Opracowanie dla nich specjalistycznej ścieżki oznacza podnoszenie świadomości, docenianie, rozbudzanie pragnień, wzmacnianie pozycji i przede wszystkim otwieranie drzwi, które często wydają się dla nich zamknięte.

Cele

Głównym celem *100% Jeunes* jest realizacja profesjonalnego projektu, który jest zgodny z wartościami i osobistymi aspiracjami młodych ludzi. Zatem cele są następujące:

- Przewycięzenie wielu przeszkód napotkanych podczas stosowania koncepcji intersekcjonalności.
- Pomoc uczestnikom/uczestniczkom w zdefiniowaniu ich projektu, tego co ich/je interesuje i motywuje.
- Zapoznanie młodych ludzi z partnerami/partnerkami, którzy/które mogliby/mogłyby im pomóc (siła grupy).
- Pomoc uczestnikom/uczestniczkom w zwiększeniu ich szans na zatrudnienie.

Opis akcji i implementacja w zakresie innowacyjnych metodologii

Praktycznie opracowana metodologia obejmuje:

- grupy składająca się z maksymalnie 15 młodych ludzi,
- sześć miesięcy coachingu (doradztwa) grupowego i indywidualnego,
- sześć miesięcy coachingu w pozytywnym podejściu,
- możliwość przystąpienia do egzaminu na prawo jazdy przez młodych ludzi, którzy pozytywnie wchodzi w dorosłość.

Podczas zajęć pracujemy z koncepcją wzmocnienia. Jest to doświadczenie, które może zwiększyć pewność siebie i poczucie własnej wartości oraz ponownie połączyć jednostkę z nią samą i społeczeństwem. W ten sposób staramy się zmienić negatywny obraz, jaki młoda osoba ma o sobie i o społeczeństwie. Uświadomienie sobie internalizacji dyskryminacji jest pierwszym krokiem w tym procesie.

W tym celu zajmujemy się tą koncepcją zarówno na poziomie grupy (otwarta dyskusja o postawach, cechach i umiejętnościach; poprawa samooceny i wiary w siebie; odkrywanie nowych możliwości), jak i na poziomie indywidualnym, poprzez ustanowienie mentorstwa i coachingu (spersonalizowane towarzyszenie; pełna zaufania relacja oparta na słuchaniu i dzieleniu się).

Podczas programu pracujemy z młodymi ludźmi nad różnymi aspektami wzmocnienia:

- władza nad: chodzenie do szkoły, udział w szkoleniu, zdobycie pracy — to moja rzeczywistość;
- moc: mogę poukładać swoje sprawy, aby odnieść sukces;
- wewnętrzna moc: mogę to zrobić, jestem wystarczająco dobry/dobra, by odnieść sukces;
- siła z: należę do grupy, a grupa może mi pomóc w osiągnięciu sukcesu.

Finansowanie i zasoby

Projekt jest finansowany przez Actiris (organizację ds. zatrudnienia w Brukseli) w ramach Europejskiego Funduszu Strukturalnego Gwarancji dla Młodzieży (96 455,68 euro rocznie).

Wyniki i wpływ

Wyniki pierwszych trzech grup są bardzo zachęcające. Półtora roku po rozpoczęciu projektu zaobserwowaliśmy, że bardzo niewiele osób rezygnuje z udziału w programie, mimo że pracujemy z młodzieżą, która została odsunięta od nauki i zatrudnienia. Podobnie ponad połowa uczestników i uczestniczek projektu odzyskała motywację, której brakowało im do rozpoczęcia projektu zawodowego. Do tej pory około 50% młodych ludzi uzyskało pozytywny wynik (szkolenie, zatrudnienie, staż).

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcjonalnej

Zastosowanie intersekcjonalności w przypadku osób przedwcześnie kończących naukę oznacza uznanie, że na młodą osobę może mieć wpływ dyskryminacja lub wiele innych czynników. Po prostu nie nakładają się one na siebie, a wchodzą w interakcję ze sobą i mogą się mnożyć. Kiedy młoda osoba z NEET dołącza do grupy, bierze się pod uwagę takie aspekty, jak: pochodzenie społeczne, wykształcenie, relacje rodzinne, wiara w siebie itp. Aby zbadać wzajemne powiązania, które mogą istnieć między nimi, i zrozumieć ich wpływ na młodych ludzi, należy je wszystkie zidentyfikować.

Praca indywidualna i w grupie pomaga młodemu człowiekowi pogodzić się z samym sobą, z innymi oraz rozpocząć konkretny i dostosowany do jego potrzeb projekt zawodowy.

Bariery i wyzwania

Projekt jest realizowany i aktywny w Brukseli od półtora roku. Jednak już teraz udało nam się zidentyfikować dwie ważne kwestie.

1. Młoda osoba nie musi za wszelką cenę wracać do szkoły.

Doświadczenie szkolne i status społeczny młodych ludzi to aspekty, które należy wziąć pod uwagę. W projekcie *100% Jeunes* nigdy nie zmuszamy młodych ludzi do powrotu do szkoły, ponieważ jesteśmy świadomi/świadome, że niektórzy uczniowie/uczennice zerwali/zerwały swoje więzi z systemem. Dlatego oferujemy im inne możliwości: staż, pracę, krótki kurs zawodowy itp. Naszym celem jest, aby młody człowiek uświadomił sobie swoje mocne strony i rozwinął zasoby umożliwiające pokonanie trudności pomimo kontekstu, któremu nigdy nie zaprzeczamy.

2. Trzeba uwzględnić wszystkie aspekty życia młodego człowieka.

Zdarza się, że młodzi ludzie przystępują do projektu i czują się zupełnie zagubieni. Nawet jeśli *100% Jeunes* skupia się na ścieżce szkoleniowej i zawodowej, czasami musimy towarzyszyć młodemu człowiekowi w innych aspektach jego życia: w poszukiwaniu mieszkania, pomocy administracyjnej, relacjach z rodzicami itp. Nie można ignorować tych kwestii i dlatego, aby osiągnąć pozytywne rezultaty, współpracujemy z zaufanymi partnerami/partnerkami zewnętrznymi.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach

- Niektóre nierówności są tak głęboko zakorzenione w rzeczywistości młodych ludzi, że bardzo trudno jest je przewyciężyć. Istnieją również nierówności strukturalne, które utrzymują się w rodzinach i społecznościach.
- Koncepcja wzmocnienia nie sprawi, że znikną trudności ekonomiczne czy rasizm, ale pozwoli nam uświadomić sobie te problemy. To pierwszy krok do ich przewyciężenia, a nawet do przekształcenia ich w siłę. Na przykład, kiedy młoda osoba zda sobie sprawę, że ma prawo wyboru, to dowie się więcej o istniejącym wsparciu społecznym i stypendiach, które pozwolą jej wrócić do szkoły.
- Idea wzmocnienia polega na tym, że młodzi ludzie stają się bohaterami swojej własnej podróży życiowej. Jeśli rodzice zmuszają ich do chodzenia do szkoły, a nauczyciel/nauczycielka karze ich za nieodrobienie pracy domowej, to nie będą czuli się zaangażowani. Ale jeżeli odzyskają kontrolę nad swoim życiem, będą bardziej skłonni do podjęcia konkretnych działań.

Przeczytaj i zastosuj

Doświadczenie nie odbywa się na terenie szkoły. Przeprowadzane jest przez sektor stowarzyszeń. Aby dostosować je do potrzeb uczestników i uczestniczek, niezbędny/niezbędna jest nauczyciel/nauczycielka, który/która będzie odpowiedzialny/odpowiedzialna za grupę i organizację zajęć. Spotkania mogą się odbywać tydzień po tygodniu i można korzystać z usług zewnętrznych dostawców/dostawczyń. Nie potrzeba wiele sprzętu, ale niezbędne jest pomieszczenie.

Młodzi ludzie uczą się pracy w grupie i solidarności, a jednocześnie są indywidualnie monitorowani. Mogą opracować projekt grupowy i zastanowić się nad swoimi osobistymi potrzebami i pragnieniami.

Doświadczenie 4.

PROJEKT *INTRA-MUROS* BELGIA

KONTAKT

Osoba kontaktowa lub referencyjna

Jamal Allachi

Związek lub instytucja

L'Empreinte Scolaire

Wydział, region lub służby

Służby prewencyjne powiatu Forest w Brukseli

E-mail osoby kontaktowej lub organizacji

jallachi@forest.brussels

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Intra-Muros (w ścianie)

Link do doświadczenia

<http://www.forest.irisnet.be/fr/services-communaux/prevention/lempreinte-scolaire>

Osie nierówności

- Klasy społeczne, nierówności społeczno-ekonomiczne
- Wiek/ cykle życia/ niemowlęstwo/ młodzież/ młodzi dorośli/ osoby starsze

Obszary tematyczne

Sport, edukacja, wolna ekspresja/słowo

Grupa docelowa (wiek)

12–17 lat

18–25 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie jednostki (młodzi ludzie, kobiety itp.)
- Łączenie codziennych i emocjonalnych doświadczeń (drama, edukacja artystyczna itp.)
- Grupowe doświadczenie uczenia się z innymi
- Łączenie aktorów i aktorek ze społecznością (sieci wsparcia społecznego)
- Łączenie kontekstów (w szkole i poza nią)

Podsumowanie

Intra-Muros to projekt prowadzony przez L'Empreinte scolaire, szkolną służbę mediacyjną gminy Forest w Brukseli. Projekt opiera się na spostrzeżeniu, że kiedy nauczyciel lub nauczycielka w szkole zawodowej jest nieobecny/nieobecna, to uczeń lub uczennica nie ma żadnych zajęć. W rezultacie tysiące młodych ludzi uczęszczających do szkół zawodowych w Brukseli jest zagrożonych porzuceniem nauki. Co więcej, relacje oparte na zaufaniu wewnątrz szkoły są czasami zakłócone. W związku z tym projekt zapewnia usługi nieformalnej edukacji, aby być obecnym w placówkach oraz oferować zajęcia sportowe i rekreacyjne w czasie przerw. Zajęcia te pomagają uczniom/uczennicom pozostać w szkole i zrozumieć, że może to być także wygodne miejsce do nauki, spotkań towarzyskich i rozwoju osobistego.

Główni uczestnicy

Projekt *Intra-Muros* jest realizowany w ramach L'Empreinte scolaire – programu mediacji szkolnej służby prewencyjnej gminy Forest. Animatorzy/animatorki tej służby są obecni/obecne w szkołach w pełnym wymiarze godzin i współpracują z młodą osobą, jej rodziną, nauczycielami/nauczycielkami, dyrektorami/dyrektorkami szkoły i, w razie potrzeby, z innymi pracownikami/pracownicami socjalnymi.

Data rozpoczęcia

2016

Data zakończenia

W trakcie

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Projekt jest wynikiem spotkania, podczas którego uczestnicy i uczestniczki zaangażowani w życie szkoły dyskutowali o środowisku szkolnym, zastanawiając się, jak je ulepszyć.

Obecnie projekt jest aktywny w trzech brukselskich szkołach średnich: Atheneum Royal André Thomas, Atheneum Royal Victor Horta (edukacja zawodowa) oraz Institut Saint Vincent de Paul (edukacja ogólna i techniczna).

Projekt ma na celu zaspokojenie dwóch potrzeb:

1. W szkolnictwie zawodowym występuje duża absencja nauczycieli/nauczycielek. Ich nieobecność sprawia, że uczniowie i uczennice nie zostają na lekcjach, lecz bardzo często idą do domu i nie wracają potem do szkoły. Na terenie placówki nie proponuje się im żadnego rozwiązania.
2. Praca socjalna na ulicy jest obecna w gminach, ale czasami jest dostępna za późno. Ważne, aby zapobiegać sytuacji, w której młodzi ludzie kończą na ulicy. W związku z tym pojawiła się chęć przekierowania pracy socjalnej i działania u źródła.

Projekt kładzie nacisk na szkołę jako miejsce socjalizacji, przyjmuje odwrotną perspektywę niż porzucanie nauki. W czasie zajęć szkolnych uczniowie/uczennice nie tylko muszą pracować, ale także rozwijać się i zwiększać swoje zainteresowanie pobyt w szkole.

Cele

Celem tego projektu jest promowanie pozostania w szkole w powiecie Forest poprzez kolaborację zaangażowanych interesariuszy/interesariuszek. Projekt skupia specjalną uwagę na ekspresję potrzeb uczniów/uczennic i aktywności grupowe, które mają zapobiegać temu, aby młodzi ludzie nie znaleźli się w miejscach publicznych w czasie odwołania lekcji.

Opis akcji i implementacja w zakresie innowacyjnych metodologii

Dzięki stałej obecności w szkołach osób realizujących projekt *Intra-Muros* można zaoferować młodym ludziom różne rodzaje aktywności, które są zaadoptowane do ich codziennych potrzeb i pragnień:

- Sport przemawia do wszystkich młodych ludzi, pozwala im ćwiczyć i oczyścić umysł.
- Gry planszowe są alternatywą, pozwalającą każdemu znaleźć zajęcie, które sprawia przyjemność. Sport nie dla wszystkich jest odpowiedni ze względu na higienę, ponieważ młodzież nie zawsze ma dostęp do prysznicy.
- Seanse filmów dokumentalnych pomagają w połączeniu z lekcjami i podkreślają wartość pewnych ścieżek (praktyczne doświadczenia zaprezentowane w dokumentach, później w klasach).
- Kręgi dyskusyjne pozwalają młodym ludziom rozmawiać o aktualnych tematach. Dają one poczucie komfortu podczas wypowiedzania się w grupach.

Różnorodne aktywności pozwalają uczniom/uczennicom skupić się na sobie i dają im możliwość ekspresji siebie, co tym samym podkreśla, jak duży wpływ ma solidarność oraz działania w grupie.

Finansowanie i zasoby

Początkowo projekt był wspierany przez Programy Bezpieczeństwa i Zapobiegania oraz BPS (Brussels Prevention and Security). Obecnie jest on finansowany przez Region Brukselski za pośrednictwem OIP (organizacji pożytku publicznego) — Serwis „Ecole de perspective.brussels”. Do projektu zaangażowano trzy osoby zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy.

Wyniki i wpływ

Dzięki projektowi w ciągu semestru 6000 uczniów i uczennic nie trafiło na ulicę i zostało objętych opieką w trzech szkołach, w których działa projekt *Intra-Muros*.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcyjnej

Projekt został stworzony przez interesariuszy/interesariuszki spoza szkoły. Służby prewencyjne zatrudniają specjalnych moderatorów/ specjalne moderatorki w każdej z placówek. To umożliwi im utrzymywanie kontaktu ze szkołą i przewidywanie sytuacji ryzykownych, zwłaszcza wśród młodych ludzi, którzy są szczególnie narażeni na porzucenie nauki ze względu na wcześniejsze doświadczenia szkolne, rodzinne lub inne czynniki.

Na początku roku projekt przedstawia się gronu pedagogicznemu w wielu szkołach, a następnie na co dzień tworzy się środowisko oparte na zaufaniu. Aby podjęte działania przynosiły efekty, muszą być długofalowe. Uczestnicy i uczestniczki powinni ze sobą współpracować i wymieniać się informacjami, aby wcześniej zapobiegać konfliktom i ryzyku porzucenia nauki.

Program L'Empreinte scolaire i jego moderatory/moderatorki są łącznikiem pomiędzy szkołą, młodą osobą i jej rodziną. Dobra współpraca pomiędzy różnymi podmiotami pozwala na szybkie i skuteczne działanie.

Bariery i wyzwania

Największa trudność polega na zrozumieniu projektu przez interesariuszy/interesariuszki. Początkowo mocno kwestionowano jego sensowność, m.in. to, po co umieszczać edukatorów/edukatorki w szkołach, w których takie osoby są już obecne. Nie wykonują oni jednak tej samej pracy. Edukatorzy/edukatorki nie są upoważnieni/upoważnione w ten sam sposób (mniej administracji, a więcej działania). Dlatego ważne jest, aby facylitatorzy i facylitatorki projektu *Intra-muros* się wyróżniali, co zostało zrobione poprzez noszenie specjalnych bluz.

Z powodu tych sytuacji trudno było stworzyć atmosferę zaufania między władzami publicznymi, nauczycielami/nauczycielkami, innymi pracownikami/pracownicami socjalnymi, młodzieżą, ich rodzinami itd. Kiedy już te relacje nawiązano, wyniki były bardzo pozytywne.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach

- Projekt realizowany w Forest powinien zostać rozszerzony na inne gminy w regionie Brukseli, ale na razie ta jako jedyna podjęła taką inicjatywę.
- Budowanie relacji opartych na zaufaniu z zainteresowanymi stronami będzie wymagało ostrożności i uwagi.

Przeczytaj i zastosuj

Nauczyciele/nauczycielki odkryją inne sposoby pracy z uczniami i uczennicami, a ci będą bardziej zrelaksowani i uświadomią sobie wartość szkoły. Jeśli uczący/uczące nie chcą się angażować w te działania, to i tak będą one skuteczne.

W najlepszym wypadku nauczyciele/nauczycielki współpracują z wychowawcami i wychowawczyniami, aby zapewnić młodym ludziom wszechstronne wsparcie. Będą oni mieli inny, niezależny od nauki, interes w pozostaniu w szkole. Będą uczyć się wartości, takich jak solidarność, wzmocnienie i rozwój osobisty. Nauczą się być częścią grupy. Nauczą się także wyrażać swoje obawy i potrzeby. Dialog jest kluczem do sukcesu. Jeśli wszystkie zainteresowane strony będą ze sobą współpracować, rezultaty będą pozytywne dla wszystkich.

Aby przeprowadzić to ćwiczenie, nauczyciele/nauczycielki muszą wykazać się odrobiną kreatywności, ale nie jest przy tym wymagane żadne wyposażenie. Jednak kilka gier i sprzęt sportowy mogłyby urozmaicić zajęcia.

Doświadczenie 5.

SZKOŁY O RÓŻNYM STOPNIU RÓWNOUPRAWNIENIA CHORWACJA

KONTAKT

Osoba kontaktowej lub referencyjnej

Marija Bratonja

Związek lub instytucja

Szkoła Ekonomiczna Vukovar

Wydział, region lub służby

Szkoły licealne, zajęcia pozalekcyjne, umiejętności cyfrowe i międzykulturowe

E-mail osoby lub organizacji

marija.bratonja@skole.hr

Nr telefonu

+385915428639

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Szkoły o różnym stopniu równouprawnienia

Link do doświadczenia

http://ss-ekonomska-vu.skole.hr/eu_projekti/_kole_jednakih_razli_itosti

Osie nierówności

- Migracja, pochodzenie, uchodźcy
- Religijna różnorodność i odmienne przekonania
- Międzykulturowość, różnorodność etniczna i rasowa, rasizm
- Klasy społeczne, nierówności społeczno-ekonomiczne

Obszary tematyczne

Wielokulturowość, tożsamość, stereotypy i uprzedzenia, społeczność

Grupa docelowa (wiek)

15–18 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie jednostki (młodzi ludzie, kobiety itp.)
- Łączenie kontekstów (w szkole i poza nią)

Podsumowanie

Projekt ma na celu wzmocnienie potencjału uczniów i uczennic (a także pracowników i pracowniczek nim objętych) poprzez poprawę znajomości wielokulturowości, aby ułatwić rozwiązywanie konfliktów kulturowych oraz problemów związanych z dyskryminacją, stereotypami i uprzedzeniami. Projekt ma promować wielokulturowość, tolerancję oraz akceptację różnorodności, aby w przyszłości mogło to zaowocować międzykulturowością.

Główni uczestnicy

- Szkoła podstawowa Nikoli Tesli
- Studium college'u
- Szkoły średnie:
  - Szkoła Ekonomiczna Vukovar
  - Szkoła Ekonomii i Handlu Ivana Domca Vinkovci

Data rozpoczęcia

30.11.2017

Data zakończenia

30.11.2019

SZCZEGÓLNE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

W międzynarodowych testach chorwaccy uczniowie/ chorwackie uczennice osiągają wyniki przeciętne i poniżej przeciętnej w prawie wszystkich rodzajach umiejętności czytania i pisania. Gorsze noty otrzymują uczniowie/uczennice: z niepełnosprawnością, z rodzin o niższym statusie ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz ze szkół słabiej wyposażonych w technologie informacyjno-komunikacyjne i z marnie zaopatrzonymi bibliotekami. Sam obszar geograficzny szkół biorących udział w programie jest specyficzny i wielokulturowy, ponieważ naucza się w nim w języku i alfabecie mniejszości narodowych: serbskiej, Rusinów, Węgrów i innych narodowości. Jest to środowisko wielokulturowe w prawdziwym tego słowa znaczeniu. Obszar ten (wschodnia część Chorwacji, w pobliżu granicy z Serbią) został mocno dotknięty wojną w latach 90. Sytuacja nie została do końca rozwiązana, co wpływa na codzienne życie młodych ludzi, pozostawiając grunt podatny na nietolerancję i nienawiść pomiędzy sąsiadami. Działania w ramach projektu dotyczyły tego konkretnego problemu. Starano się rozwijać umiejętności międzykulturowe i budować społeczność szkolną, w której nikt nie czuje się wykluczony i niemile widziany.

Cele

Projekt ma na celu wzmocnienie potencjału uczniów i uczennic (oraz instytucji i pracowników/pracowniczek do niego włączonych) poprzez poprawę znajomości wielokulturowości, aby ułatwić rozwiązywanie konfliktów kulturowych, kłótni, problemów związanych z dyskryminacją, stereotypami i uprzedzeniami. Projekt ma promować wielokulturowość, tolerancję i akceptację różnorodności, aby w przyszłości mogło to zaowocować międzykulturowością.

Opis działania i realizacji w zakresie innowacyjnych metodologii

Zajęcia pozalekcyjne „Międzykulturowość” zostały zaplanowane jako cykl warsztatów mających na celu poznanie uprzedzeń i stereotypów, historii osobistych/rodzinnych, a także zachęcanie do dialogu i współpracy między młodymi ludźmi wszystkich narodowości. Celem spotkań było także promowanie różnorodności kulturowej jako bogactwa dzielonego przez społeczność oraz poznawanie różnych kultur i tradycji.

Zastosowane metody obejmowały: dyskusje kierowane, pracę w parach i grupach, prezentacje, obrady (dyskusje plenarne), debaty, projekcje filmów. Uczniowie/uczennice zaznaczali/zaznaczały specjalne daty, takie jak Dzień Romów, Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu, Dzień Pamięci Ofiar Vukovaru. Młodzi ludzie wyjeżdżali również na różne wycieczki terenowe (do innych szkół, miast lub muzeów), podczas których uczyli się o wielokulturowości. Przy realizacji projektu uwzględniono szczególny kontekst byłego obszaru objętego serbsko-chorwackim konfliktem wojennym oraz fakt, że mieszkają tam różne mniejszości narodowe, z których największą jest serbska.

Finanse i zasoby

Europejski Fundusz Socjalny.

Wyniki i ich wpływ

Wyniki pokazały, że uczniowie i uczennice mieli okazję porozmawiać o tożsamości własnej i innych oraz o historii osobistej i rodzinnej. Młodzi ludzie nauczyli się rozpoznawać, porównywać i analizować różne tożsamości i ich wymiary (osobisty, grupowy, etniczny, społeczny, kulturowy itp.). Przyjęli bardziej inkluzywną postawę wobec innych i rozwinęli umiejętności krytycznej i wieloperspektywicznej refleksji nad historią.

Uczestnicy i uczestniczki projektu poznali stereotypy i uprzedzenia, znaczenie dialogu i współpracy międzyetnicznej oraz zdobyli informacje o innych kulturach i tradycjach. Ponadto nauczyli się, jak łączyć uprzedzenia i stereotypy z mową nienawiści w sieci i jej konsekwencjami, oraz jak ją rozpoznawać i jak jej zapobiegać.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcyjnej

Działania w ramach projektu koncentrowały się na tworzeniu w szkołach środowisk wspierających i integrujących, tak aby wyeliminować dyskryminację ze względu na pochodzenie narodowe, etniczne lub religijne. Dyskryminujące i wykluczające środowisko oraz wrogie relacje między rówieśnikami/rówieśniczkami mogą prowadzić do nienawiści i przemocy, które powodują, że uczniowie/uczennice czują się niemile widziani/widziane w swoich szkołach, zwłaszcza jeśli należą do różnych mniejszości narodowych. Pomogło to młodym ludziom się nauczyć, jak ważne jest wspólne życie i pielęgnowanie kultury tolerancji i przyjaźni poprzez akceptację i poszanowanie różnic kulturowych i narodowych oraz praw człowieka. Stworzyło to przyjemniejsze warunki pracy i nauki w szkole dla wszystkich przyszłych pokoleń studentów/studentek, profesorów/profesorek i specjalistów/specjalistek ze wszystkich kultur i narodowości.

Bariery i wyzwania

Nie było barier w pracy z młodymi uczniami i uczennicami. Ponieważ projekt zawierał również serię ćwiczeń dla nauczycieli/nauczycielek i edukatorów/edukatorek, problemem było znalezienie osób zainteresowanych udziałem w nich.

Wyciągnięte wnioski i sposoby ich zastosowania w innych sytuacjach

- Projekt można zastosować w różnych środowiskach wielokulturowych, w których występuje specyficzny problem nietolerancji wobec różnych mniejszości narodowych, religijnych lub etnicznych. Umożliwia on uczniom/uczennicom poznanie podobieństw i różnic oraz pomaga w tworzeniu środowisk integracyjnych.

Przeczytaj i zastosuj

Doświadczenie to można zaadaptować jako projekt dla uczniów/uczennic lub można wdrożyć z niego wybrane działania. Projekt składał się z kilku warsztatów dla młodych ludzi i można zrealizować wszystkie lub tylko niektóre z nich w regularnych godzinach lekcyjnych bądź jako zajęcia pozalekcyjne. Ich czas trwania może być dostosowany do potrzeb.

Aktywności:

Tożsamość: uczniowie/uczennice piszą w grupach odpowiedzi na pytanie „Kim jestem?”. Następnie dodają i usuwają tożsamości w zależności od tego, co jest dla nich istotne, przeprowadzają burzę mózgów na temat środowisk, do których może należeć dana osoba. Na koniec każda grupa tworzy zamek z papieru i może zrobić z pracą innych to, co tylko zechce. Po każdym zadaniu nauczyciel/nauczycielka prowadzi dyskusję z konkretnymi pytaniami, które mogą być dostosowane do grupy i konkretnego kontekstu.

Historia rodziny i migracja: to ćwiczenie ma na celu podniesienie świadomości społeczności wielokulturowych. Uczniowie/uczennice prezentują swoje drzewo genealogiczne i studiują linie migracji w swojej rodzinie, dzięki czemu odnajdują podobieństwa i różnice między sobą. Na koniec tworzy się mapę ze wszystkimi liniami migracyjnymi, a nauczyciel/nauczycielka prowadzi dyskusję poprzez zadawanie konkretnych pytań.

Stereotypy i uprzedzenia: w tym ćwiczeniu należy odnaleźć grupę poprzez naśladowanie odgłosów zwierząt. Jego główna część polega na poruszaniu się wzdłuż linii – każdy uczeń/każda uczennica otrzymuje kartę z rolą i przemieszcza się do przodu lub do tyłu w zależności od stwierdzeń czytanych przez nauczyciela lub nauczycielkę. Stwierdzenia i role mogą być dostosowane do konkretnego kontekstu. Nauczyciel/nauczycielka zadaje również pytania, aby zachęcić do dyskusji na temat uczuć, które zostały wywołane podczas ćwiczenia, oraz aby powiązać wykonane zadanie ze stereotypami i uprzedzeniami.

W ramach projektu wyświetlany był też film. Różne (krótkie) nagrania mogą być pokazywane w celu poruszenia pewnych tematów i rozpoczęcia dyskusji z konkretnymi pytaniami.

Debaty obejmowały niektóre z zagadnień: małżeństwa pomiędzy różnymi religiami, pozytywna dyskryminacja mniejszości, przyjmowanie rodzin romskich i inne. Tematy mogą się różnić w zależności od problemów, które nauczyciel/nauczycielka chce poruszyć.

W uzupełnieniu do warsztatów, które obejmują badania nad historią rodziny i historią społeczności na mniejszą skalę, projekt można rozszerzyć o kolejne badania zgodnie z: wiekiem i zainteresowaniami uczniów/uczennic, czasem przewidzianym na realizację działań oraz z umiejętnościami technicznymi i możliwościami uczestników/uczestniczek, nauczycieli/nauczycielek i szkół. Niektóre przykłady to: badanie najstarszych domów w mieście i tego, kto w nich mieszkał, dlaczego ludzie się zmieniali, jaki był ich status społeczny, co robili w społeczności itp.

Uczniowie/uczennice mogą również stworzyć dokumentację wideo na ten temat lub zebrać zdjęcia, aby stworzyć drzewo genealogiczne, z bardziej dogłębными badaniami tradycji i zwyczajów tamtych czasów, pamiętając o przeszłości i różnych kulturach.

Referencje i linki zewnętrzne

http://ss-ekonomska-vu.skole.hr/eu_projekti/_kole_jednakih_razli_itosti (6.12.2021).

<https://view.genial.ly/5edfadf1e97c880d835ee797/presentation-govor-mrznje-na-internetu> (6.12.2021).

Doświadczenie 6.

PROGRAM KROK DO PRZODU CHORWACJA

KONTAKT

Osoba kontaktowa lub referencyjna

Martina Šimunić

Związek lub instytucja

Klub Ambidekster/Klub Ambidexter

Wydział, region lub służby

NGO, społeczna organizacja obywatelska, edukacja i praca z młodzieżą

E-mail osoby lub organizacji

martina@ambidekster.hr

Nr telefonu

+385993681838

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Krok do przodu (*Korak dalje*) to program na rzecz wzmocnienia pozycji, edukacji i wsparcia w procesie zatrudnienia i integracji społecznej młodzieży NEET (ang. *youth not in education, employment or training* – młodzież niepracująca, niekształcąca się ani nie szkoląca się) i innych młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Link do doświadczenia

<http://www.ambidekster.hr/hr/pocetna/>

Osie nierówności

- Międzykulturowość/ różnorodności etniczne i rasowe/ rasizm
- Różnorodność funkcjonalna/ niepełnosprawność
- Klasa społeczna/ nierówności społeczno-ekonomiczne
- Wiek/ cykle życia/ niemowlęctwo/ młodzież/ młodzi dorośli/ osoby starsze

Obszary tematyczne

Edukacja i polityka społeczna, integracja społeczna, zatrudnienie młodzieży

Grupa docelowa (wiek)

15–29 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie pozycji jednostki (młodzież, kobiety itp.)
- Doświadczalne uczenie się (projekty, uczenie się przez działanie, działania twórcze, itp.)
- Doświadczenie uczenia się we współpracy z innymi
- Mentorzy/mentorki będący/będące wolontariuszami/wolontariuszkami, którzy/które pracują indywidualnie z uczestnikami/uczestniczkami są młodymi osobami z zatrudnieniem

Podsumowanie

Program *Krok do przodu* ma na celu wzmocnienie pozycji młodych ludzi, szczególnie młodzieży ze statusem NEET, do rozwoju kariery zawodowej poprzez nabycie umiejętności radzenia sobie na rynku pracy albo do pozostania w systemie edukacji lub powrotu do niego bądź przekwalifikowania się dzięki kompleksowemu wsparciu eksperckiemu.

Główni uczestnicy

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Zagrzebiu
- Chorwackie Służby Zatrudnienia
- Szkoły zawodowe: przemysłowo-techniczna, weterynaryjna, grafiki, projektowania i mediów
- Chorwackie Stowarzyszenie Sojusz na rzecz młodzieży i studentów/studentek z niepełnosprawnościami
- Lokalni przedsiębiorcy (sporadycznie)

Data rozpoczęcia

2014

Data zakończenia

W trakcie

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Chorwacja jest jednym z krajów o największym odsetku młodych ludzi, którzy nie są ani zatrudnieni, ani objęci systemem edukacji i szkoleń. Opuszczenie systemu edukacji, podobnie jak bezrobocie, znacznie ogranicza możliwości i perspektywy życiowe młodych ludzi, prowadzi do uzależnienia, niezadowolenia, zwątpienia w siebie i innych, w instytucje społeczne i systemy.

W przypadku młodych ludzi sytuacja życiowa dodatkowo pogarsza się z powodu niepełnosprawności lub niewystarczającego wsparcia ze strony rodziny, przyjaciół/przyjaciółek, szkoły i społeczności lokalnej albo z powodu problemów behawioralnych (nadpobudliwość, lekceważenie autorytetów, agresja, słabe wyniki w nauce, lęki, depresja, wycofanie itp.). Jeśli są to osoby wchodzące w konflikt z prawem, należy zapewnić im stałą profesjonalną pomoc, aby umożliwić im powrót do nauki lub zdobycie pracy i poradzenie sobie w nowym środowisku biznesowym. Dlatego oprócz działań skierowanych bezpośrednio do młodzieży NEET program *Krok do przodu* obejmuje również działania prewencyjne polegające na informowaniu, edukowaniu i wzmacnianiu pozycji młodych ludzi o wysokim ryzyku wykluczenia społecznego.

Cele

Ogólnym celem programu *Krok do przodu* jest zachęcanie młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób w wieku od 15 do 24 lat do zdobywania wiedzy i umiejętności, które pomogą im zwiększyć szanse na zatrudnienie. Projekt ma na celu:

- zwiększenie poziomu informacji (lub wiedzy) młodych uczestników Klubu Pracy;
- nabycie wiedzy na temat pisania CV i podań o pracę zgodnie z warunkami oferty pracy;
- podniesienie umiejętności komunikacyjnych z naciskiem na autopromocję i autoprezentację;
- podniesienie poziomu wiedzy użytkowników/użytkowniczek na temat aktywnego i produktywnego poszukiwania możliwości biznesowych i ofert na rynku pracy;
- upoważnienie młodych ludzi do rozpoznawania własnych możliwości, zasobów i mocnych stron.

Opis działania i realizacji w zakresie innowacyjnych metodologii

Podczas pracy z uczestnikami/uczestniczkami do każdej osoby podchodzi się indywidualnie, przy czym podkreśla się jej mocne strony i zdolności oraz szanuje się jej życzenia dotyczące wyboru kariery zawodowej. Młodych ludzi zachęca się do udziału we wszystkich częściach i działaniach programu, począwszy od wyrażania swoich potrzeb i zainteresowań, poprzez zdobywanie wiedzy, uczenie się umiejętności, aż po ocenę skuteczności projektu (ewaluację). Mobilizuje się ich także do uczestniczenia w działaniach promujących projekt oraz podnoszących świadomość wśród społeczeństwa i pracodawców. Wszystko to odbywa się z zamiarem zdobycia dodatkowej wiedzy oraz umiejętności, podtrzymania motywacji i zainteresowań użytkowników/użytkowniczek oraz zachęcania ich do aktywnego podejścia i brania osobistej odpowiedzialności za poszukiwanie pracy.

Finansowanie i zasoby

Obecnie projekt jest finansowany przez Ministerstwo Demografii, Rodziny, Młodzieży oraz Polityki Społecznej. Darczyńca/darczydni będzie się zmieniał/zmieniała w zależności od zaproszeń do składania wniosków o dotacje.

Wyniki i wpływ

Młodzi mentorzy/ młode mentorki zostali/zostały przeszkoleni/przeszkolone do pełnienia swojej roli i nawiązali/nawiązały kontakt z uczestnikami/uczestniczkami (NEET), aby udzielić im wsparcia. Wzajemna pomoc jest niezwykle motywująca dla obydwu stron i ma na nie pozytywny wpływ.

Osoby biorące udział w projekcie nauczyły się tworzyć CV, aplikować na wolne miejsca pracy i/lub przygotowały się do pozostania w placówce edukacyjnej. Zostały również poinformowane o możliwości zwiększenia swojej konkurencyjności na rynku poprzez nabycie wiedzy i umiejętności związanych z zatrudnieniem i/lub powrotem do nauki bądź z utrzymaniem się w systemie edukacji.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcyjnej

Program skierowany jest do osób zagrożonych przedwczesnym zakończeniem nauki oraz zapewnia im odpowiednie wsparcie, aby wzmocnić ich pozycję i zmotywować ich do kontynuowania edukacji. Ma on na celu włączanie w lokalną społeczność młodych ludzi pochodzących z różnych grup, które mogą być zagrożone wykluczeniem, takich jak osoby z niepełnosprawnością, z problemami behawioralnymi lub wchodzące w konflikt z prawem. Projekt uwzględnia różne osie możliwego wykluczenia społecznego i przyjmuje indywidualne podejście do każdego uczestnika/każdej uczestniczki.

Bariery i wyzwania

W Chorwacji nie istnieje żadna baza danych ani rejestr młodzieży NEET. Proces włączania oraz rozpoznawania ich jest wyzwaniem poprzez działania zewnętrzne, współpracę z innymi instytucjami ze społeczności lokalnej i rozpoznawalność programu w społeczności lokalnej.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach.

- Niezwykle ważne jest zaangażowanie w tworzenie sieci i nawiązanie współpracy ze społecznością lokalną w formie docierania do beneficjentów i włączania młodych członków populacji NEET do społeczności.
- Aby praca z młodymi członkami populacji NEET była wysokiej jakości, konieczne jest kompleksowe i zindywidualizowane podejście w celu zwiększenia integracji społecznej oraz wykorzystania wszystkich zasobów i możliwości młodej osoby zaangażowanej w projekt.
- Wyniki pokazują, że wsparcie rówieśnicze oraz mentorów/menterek będących równocześnie wolontariuszami/wolontariuszkami jest niezwykle motywujące i ma pozytywny wpływ zarówno na użytkowników/użytkowniczki projektu, jak i na samych mentorów/same mentorki.

Przeczytaj i zastosuj

W tym projekcie ważna jest współpraca z różnymi interesariuszami/interesariuszkami i obejmuje ona działania międzysektorowe. Stowarzyszenie skupiające się na pracy z młodzieżą jest głównym interesariuszem. Łączy ono ośrodek pomocy społecznej, różne szkoły średnie, krajowe służby zatrudnienia, sojusz na rzecz młodzieży i studentów/studentek z niepełnosprawnościami, a także lokalnych przedsiębiorców. Program może być dostosowany do włączenia interesariuszy i interesariuszek odpowiednich do lokalnego kontekstu, np. współpraca z małymi lokalnymi firmami lub różnymi pracodawcami/pracodawczyniami czy stowarzyszeniami młodzieżowymi.

W skrócie, realizowane zadania obejmują:

Działania edukacyjne oraz rozwojowe, w tym warsztaty/treningi umiejętności komunikacyjnych, umiejętności prezentacji, umiejętności self-adwokatury (ang. *self-advocacy*, czyli bycie rzecznikiem własnych praw, umiejętność decydowania o sobie i wypowiedzania się na forum), asertywności oraz warsztaty wzrostu i rozwoju osobistego (mocne strony i zasoby, motywacja, odpowiedzialność osobista, rozwój tożsamości i ścieżki zawodowej).

Aktywne badanie rynku pracy, poszukiwanie możliwości biznesowych (proaktywne podejście do wysyłania otwartych aplikacji, branie udziału w konkursach, chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne), pomoc młodym ludziom z grupy NEET i wspieranie ich w utrzymaniu się w systemie edukacji i/lub w powrocie do edukacji podstawowej bądź średniej; tworzenie sieci wsparcia społecznego; stałe wsparcie mentorów/menterek (studentów/studentek i/lub młodych pracowników/pracowniczek zainteresowanych wolontariatem poprzez udzielanie wsparcia młodym ludziom w poszukiwaniu pracy), indywidualne konsultacje i współpraca z pracodawcami. Prowadzone jest również doradztwo i wsparcie dla rodzin lub opiekunów/opiekunek młodych ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz wymiana informacji i tworzenie sieci kontaktów z innymi interesariuszami/interesariuszkami (stowarzyszeniami, instytucjami, pracodawcami itp.) ze społeczności lokalnej. Ponieważ w projekcie uczestniczą różne podmioty, każda szkoła lub stowarzyszenie może wybrać, które z nich są istotne w jej społeczności, aby pomóc młodym ludziom w utrzymaniu się w szkole lub w znalezieniu pracy. Znaczenie tego projektu polega na kluczowej współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami i na ciągłym wspieraniu młodych osób w połączeniu z edukacją. Jeśli nie jest możliwe włączenie wszystkich podmiotów, każda szkoła lub stowarzyszenie może wybrać te, które są dla nich najbardziej istotne i z którymi można nawiązać współpracę. Istnieje też możliwość podjęcia tylko niektórych działań, takich jak warsztaty lub konsultacje, jeśli nie można zrealizować każdej części projektu.

Referencje i linki zewnętrzne

<http://www.ambidekster.hr/hr/programi-i-projekti/korak-dalje/> (6.12.2021).

Doświadczenie 7.

PROJEKT WŁĄCZ SIĘ DO GRY POLSKA

KONTAKT

Imię osoby kontaktowej lub referencyjnej

Karolina Pisz

Związek lub instytucja

Fundacja Laboratorium Zmiany

E-mail osoby lub organizacji

k.pisz@laboratoriumzmiany.org

Nr telefonu

+48606200967

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Włącz się do gry

Osie działania

- Płeć/ równość płci kobiet i mężczyzn
- Klasa społeczna/ nierówności społeczno-ekonomiczne
- Wiek/ cykle życia/ niemowlęctwo/ młodzież/ młodzi dorośli/ osoby starsze

Obszary tematyczne

Edukacja i polityka społeczna, integracja społeczna, zatrudnienie młodzieży

Grupa docelowa (wiek)

12–17 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Wzmocnienie pozycji jednostki (młodzież, kobiety itp.)
- Doświadczalne uczenie się (projekty, uczenie się przez działanie, działania twórcze, itp.)
- Łączenie aktorów/aktorek ze społecznością (sieci wsparcia społecznego)

Podsumowanie

Celem tego doświadczenia jest zwiększenie zainteresowania dziewczyn w wieku 15–16 lat zawodami zmaskulinizowanymi przy wyborze ścieżki kariery. Przyczynami niskiego udziału kobiet w tych zawodach są przekonania na temat własnych możliwości oraz słaba wiedza na temat rynku pracy. Wiek 15–16 lat to moment, w którym podejmuje się decyzję o wyborze profilu szkoły średniej/ ścieżki zawodowej.

Rozwiązaniem jest zaangażowanie dziewczyn w działania, w których mają możliwość eksperymentowania, zdobywania wiedzy, zadawania pytań, określania swoich mocnych stron. Główną częścią eksperymentu jest stworzenie własnej gry miejskiej na temat zmaskulinizowanych zawodów oraz spotkania z superbabkami (kobietami, które pracują w zmaskulinizowanych zawodach).

Główni uczestnicy

- Szkoły
- Doradcy zawodowi/ doradczynie zawodowe
- Superbabki (kobiety, które pracują w zmaskulinizowanych zawodach)

Data rozpoczęcia

01.04.2018

Data zakończenia

30.07.2018

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Jak wynika z badań przeprowadzonych w Polsce, segregacja płci na rynku pracy jest bardzo widoczna. Świadczy o tym fakt, że na każdym etapie edukacji formalnej istnieje znacząca różnica między wyborami dokonywanymi przez młode kobiety i młodych mężczyzn, co odpowiada różnym ścieżkom kariery. Jednak nawet w przypadku kobiet i mężczyzn kończących podobne kierunki studiów występują charakterystyczne różnice między rolami zawodowymi podejmowanymi po ich ukończeniu.

Skutkami tej segregacji są wyższe bezrobocie i niższe płace wśród kobiet. Mimo równego (zgodnie z prawem) dostępu do różnych kierunków kształcenia, dziewczyny wciąż decydują się na karierę „sprzedawczyni” zamiast „operatora koparki”. Dla kobiet znajdujących się w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej ogromne znaczenie ma samoutrzymanie. Jeśli nie są przekonane, że edukacja pozwoli im na osiągnięcie wyższych zarobków, to w trudnej sytuacji (cięża, brak wsparcia finansowego ze strony rodziny) decydują się na rezygnację z edukacji.

Cele

Głównym celem eksperymentu jest zwiększenie zainteresowania dziewczyn w wieku 15–16 lat zawodami zmaskulinizowanymi przy wyborze ścieżki kariery.

Cele:

- Zmiana przekonań na temat własnych umiejętności i roli kobiet w społeczeństwie.
- Zwiększenie wiedzy dziewczyn na temat funkcjonowania współczesnego rynku pracy.
- Zwiększenie poczucia sprawczości wśród dziewczyn.

Opis działania i realizacji w zakresie innowacyjnych metodologii

Doświadczenie jest dla uczestniczek okazją do sprawdzenia swoich przekonań na temat własnych predyspozycji oraz samodzielnego poznania współczesnego rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem zawodów zmaskulinizowanych.

Składa się ono z dwóch komponentów:

1. Poznanie „wzorów do naśladowania”, które nazywamy superbabkami — innymi słowy kobiet wykonujących zmaskulinizowane zawody. Celem tego działania jest przełamanie stereotypów, poznania ich „ścieżki kariery”, sporządzenia informacji na temat tego, jak wygląda ich praca na co dzień.
2. Stworzenie własnej grupowej gry terenowej na temat zawodów zmaskulinizowanych w celu samodzielnego zdobywania informacji na temat takich zawodów, a także: eksperymentowania, przeżywania porażek i sukcesów w bezpiecznych warunkach, próbowania nowych umiejętności (lutowanie itp.), wzmacniania poczucia sprawczości i pewności siebie, zauważania i nazywania swoich umiejętności oraz uczenia się, czym są stereotypy i jak można zmniejszyć ich wpływ. Gra powstaje na warsztatach, podczas których wykorzystujemy metodę *design thinking* (do opracowania pomysłu oraz przetestowania samej gry). W tym czasie uczestniczki mają możliwość przećwiczenia i określenia swoich umiejętności, mocnych stron itp. Gra jest tworzona dla ich rówieśników i rówieśniczek — ze szkoły lub najbliższego otoczenia.

Finansowanie i zasoby

ESF — innowacje na rynku pracy.

Wyniki i wpływ

Dziewczęta:

- poznają współczesny rynek pracy, a zwłaszcza zmaskulinizowane zawody i dowiadują się, ile mogą zarobić, a także ćwiczą, jak szukać informacji na temat rynku pracy;
- konfrontują swoje przekonania o własnych predyspozycjach/umiejętnościach podczas działania;
- określają swoje talenty, mocne strony, umiejętności i potencjał;
- zwiększają swoje poczucie sprawczości.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcyjnej

Zakładamy, że im więcej dziewczyny wiedzą o rynku pracy i możliwych opcjach/zawodach, tym istnieją większe szanse na ich zatrudnienie. Jeśli jednak mają mniej przekonań na temat umiejętności „typowych” dla kobiet i mężczyzn lub przekonań na temat roli kobiet, to nie będą ich one ograniczać w podejmowaniu wyborów zawodowych.

Nie ma przeszkód formalnych, aby dziewczyny zdecydowały się na dowolny zawód. Niestety sposób, w jaki są wychowywane w naszej kulturze, powoduje, że mają ograniczony wybór. Zazwyczaj są zachęcane do przedmiotów humanistycznych/ zadań społecznych, a nie mają doświadczenia w poznawaniu tych technicznych. Mają też wyobrażenia na temat społecznej roli kobiet, co może silnie wpływać na ich decyzje. Na przykład mogą wybrać ukończenie szkoły średniej, kiedy chcą założyć rodzinę. Poczucie sprawczości i edukacji są ważne, gdy dziewczyny mają do czynienia z sytuacjami ekonomicznymi lub zmieniającymi życie (jak ciąża).

Bariery i wyzwania

1. Niski poziom motywacji. Rozwiązania: spotkania w przyjaznej atmosferze między warsztatami, rozmowa z grupą i ustalenie nowych zasad/ nowego kierunku współpracy, podtrzymywanie relacji: maile/wiadomości regularnie podsumowujące to, czego doświadczyliśmy/doświadczyłyśmy, nauczyliśmy się /nauczyłyśmy się i odkryliśmy/odkryłyśmy.
2. Nierealny pomysł na grę; jego poszczególne elementy będą wydawały się niemożliwe do zrealizowania. Rozwiązania: jak najszybsze przetestowanie pomysłu/elementu.
3. Dziewczyny nie widzą korzyści („To nie dla mnie”) — odpowiedni język podczas rekrutacji, komunikaty zrozumiałe dla potencjalnych użytkowniczek. Sprawdzanie, czy to, co komunikujemy, jest zrozumiałe.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach.

- Umiejętność rozpoznawania mechanizmów dyskryminacyjnych w sferze zawodowej, a także społecznej.
- Poszerzanie zakresu pasji.

Nawet jeśli dziewczyny nie zdecydują się na rywalizację w zawodach zdominowanych przez mężczyzn, możliwość samodzielnego zorganizowania wydarzenia, w którym spoczywa na nich większa niż zwykle odpowiedzialność, może wpłynąć na ich poczucie sprawczości, pewność siebie oraz być impulsem do rozwoju w innej dziedzinie, podjęcia nowych wyzwań, na które wcześniej by się nie zdecydowały.

Przeczytaj i zastosuj

Dla nauczycieli/nauczycielek i młodzieży:

A) Nauczyciel/nauczycielka musi przygotować flipcharty i markery.

Zadaniem każdego ucznia/każdej uczennicy jest narysowanie na flipcharcie własnej sylwetki, a następnie uzupełnienie jej o informacje, co poszczególne narysowane części ciała mogą dosłownie i w przenośni wnieść do jego/jej ścieżki kariery, np. nogi — pójdę i zrobię, oczy — zobaczę, sprawdzę informacje itp.

Każda osoba prezentuje swój profil, a nauczyciel/nauczycielka dodaje go do bazy danych i informuje, że profile będą aktualizowane co jakiś czas po kolejnych spotkaniach.

Dyskusja: Powiedz uczniom/uczennicom, że dzięki tym zajęciom wiemy, co każdy/każda z nich potrafi w tej chwili, określamy, co może się przydać, ale będziemy się temu dalej przyglądać, testować i odkrywać nowe umiejętności.

B) Nauczyciel/nauczycielka musi przygotować 30 kart z opisami różnych osób, które pracują w różnych zawodach. Na obrazku powinno znajdować się zdjęcie osoby, nazwa zawodu i krótki opis.

Zasady: równowaga płci, nietypowe zawody (np. dietetyk/dietetyczka, alpinista/ alpinistka).

Nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom i uczennicom kartki, a gdy przeczytają opis, zadaje im następujące pytania:

1. Co o tym myślisz? Co cię zaskoczyło?
2. Wybierz jedną osobę i powiedz, jak wyobrażasz sobie ścieżkę kariery tej osoby?
3. Jakie przeszkody musi pokonać ta osoba? Czy były one związane z płcią?

Doświadczenie 8.

PROJEKT DROGOWSKAZY KARIERY POLSKA

KONTAKT

Osoba kontaktowa lub referencyjna

Marzena Szary

Związek lub instytucja

Fundacja Jestem Tu, Publiczne Gimnazjum nr 1 (Szkoła Podstawowa nr 1 w Pszczynie),
Publiczne Gimnazjum w Pawłowicach

Wydział, region lub służby

Śląsk

E-mail osoby kontaktowej lub organizacji

jestemtufundacja@gmail.com

Nr telefonu

+48 662968907

PODSTAWOWE INFORMACJE O DOŚWIADCZENIU

Tytuł doświadczenia

Drogowskazy kariery

Link do doświadczenia

<https://www.facebook.com/FundacjaJestemTu>

Osie nierówności

- Klasy społeczne/ nierówności społeczno-ekonomiczne
- Wiek/ cykle życia/ niemowlęctwo/ młodzież/ młodzi dorośli/ osoby starsze
- Doradztwo zawodowe

Grupa docelowa (wiek)

12–17 lat

Innowacyjne metodologie wykorzystywane w doświadczeniu

- Doświadczalne uczenie się (projekty, uczenie się przez działanie, działania twórcze, itp.)

Główni uczestnicy

Uczniowie/uczennice klas VII i VIII Szkoły Podstawowej nr 1 w Pszczynie oraz ostatnich klas zlikwidowanego Gimnazjum nr 1 w Pszczynie oraz Gimnazjum w Pawłowicach.

Data rozpoczęcia

01.09.2017

Data zakończenia

31.07.2018

SZCZEGÓŁOWE INFORMACJE

Kontekst, w którym odbywało się doświadczenie

Idea projektu *Drogowskazy kariery* wyłoniła się z potrzeby zaangażowania młodych ludzi w działania na rzecz społeczności szkolnej, poprawy ich frekwencji w szkole oraz w uruchomienia ich własnej sprawczości.

Likwidacja gimnazjum i przejście na zupełnie inną formę kształcenia spowodowało duże zamieszanie w wyborach edukacyjnych młodzieży i wywołało zauważalnie podwyższony poziom lęku i niepewności o swoją przyszłość. Przełożyło się to bezpośrednio na spadek frekwencji w szkole wśród młodzieży.

Zajęcia były skierowane do osób, które miały słabe oceny i problemy z frekwencją. Rozpoznanie własnego potencjału i talentu mogło bezpośrednio przyczynić się do zwiększenia chęci chodzenia do szkoły i zauważenia w tym sensu, a także do integracji uczestników i zmniejszenia lęku przed zmianą.

Cele

Działania te miały na celu pobudzanie, rozpoznawanie i rozwijanie zainteresowań, uzdolnień i pasji uczniów i uczennic poprzez zapoznanie ich z wybranymi zawodami oraz kształtowanie pozytywnych postaw wobec pracy i edukacji. Udzielano wsparcia w procesie przygotowania młodych ludzi do świadomego i samodzielnego wyboru kolejnego etapu kształcenia i zawodu z uwzględnieniem ich zainteresowań i uzdolnień.

Opis działania i realizacji w zakresie innowacyjnych metodologii

1. Konsultacje indywidualne i rozmowa wspierająca z doradcą zawodowym/ doradczynią zawodową.
Cele: wsparcie i motywacja do działania, rozpoznanie własnych predyspozycji zawodowych, rozmowa wspierająca.
2. Comiesięczne warsztaty grupowe. Poprzez własne doświadczenia uczniowie/uczennice odkrywali/odkrywały swoje mocne strony, otrzymywali/otrzymywały pozytywną informację zwrotną od grupy, ćwiczili/ćwiczyły autoprezentację, odkrywali/odkrywały zasoby, wyznaczali/wyznaczały cele zawodowe.
3. Spotkania z pracodawcami i/lub pracodawczyniami organizowane w ramach październikowego Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery, które zachęcały uczestników oraz uczestniczki do realizowania swoich pasji w szkole i otwierania się na nowe doświadczenia.
4. Ostatni etap projektu (dla chętnych) to stworzenie własnej, realnej firmy, w której miały być wykorzystane talenty poszczególnych uczestników/uczestniczek.

Zadania realizowane były przez nauczycieli/nauczycielki zajmujących/zajmujące się doradztwem zawodowym.

Finanse i zasoby

Cały projekt w Pszczynie był częścią działań szkolnego doradztwa zawodowego i został sfinansowany przez pszczyńskie Kuratorium Oświaty. W Pawłowicach projekt realizowano w formie wolontariatu.

Wyniki i wpływ

Projekt trwał od września do czerwca i w jego ramach uczniowie/uczennice ostatnich klas szkół podstawowych i gimnazjów spotykali/spotykały się jako grupa. Ta część, która miała zauważalnie niską frekwencję, znacznie ją poprawiła. Z rozmów z doradcami oraz doradczyniami wynika, że było to spowodowane większą świadomością ogólnych korzyści płynących z ukończenia edukacji na poziomie podstawowym. Młodzi ludzie stali się bardziej świadomi swoich mocnych stron i talentów oraz w większym stopniu uczestniczyli w zajęciach, ponieważ chcieli ukończyć szkołę.

Działania zapobiegające przedwczesnemu kończeniu nauki z perspektywy intersekcjonalnej

Zajęcia były skierowane do tych, którzy mieli słabe oceny i problemy z frekwencją. W większości były to osoby pochodzące z najbiedniejszych dzielnic miasta oraz z rodzin z problemami. Niektórzy mieli kłopoty z zachowaniem. Ze względu na wcześniejsze doświadczenia szkolne (słabe oceny, brak wiary w siebie), a także problemy osobiste, były one zagrożone porzuceniem/nieukończeniem szkoły.

Podczas rozmów i zajęć zespół doradców/ doradczyń zawodowych zachęcał młodych ludzi do spojrzenia na swoje możliwości i talenty w szerszym kontekście, nie tylko przez pryzmat ocen szkolnych. Wspólnie odkryli poczucie sensu uczenia się i rozwijania mocnych stron.

Bariery i wyzwania

Największą trudnością w realizacji projektu okazała się sama aktywność w strukturze szkoły. Inne zajęcia pozalekcyjne dla uczniów/uczennic utrudniały im regularne spotkania.

Wyciągnięte wnioski i możliwości zastosowania ich w innych sytuacjach

- Uświadomienie sobie, że uczniów/uczennice do uczęszczania do szkoły motywuje głównie poczucie sprawczości. Osoby te, mimo słabych wyników w nauce czy trudnej sytuacji domowej, po uświadomieniu sobie swoich mocnych stron, talentów lub jasno określonego celu zawodowego (np. zostanie spawaczem/spawaczką, fryzjerem/fryzjerką), chętniej uczestniczyły w życiu szkoły niż te, które nie wiedziały, po co właściwie się uczą i robią testy.
- Zastosowanie w przyszłości: praca metodą projektów i warsztatów, nauka przez doświadczenie.
- Nauczyciele/nauczycielki powinni/powinny skupić się na mocnych stronach uczniów/uczennic i na odkrywaniu ich talentów, zamiast na ocenach i pisaniu testów.

Przeczytaj i zastosuj

Dla nauczycieli/nauczycielek i młodzieży

Nauczyciel/nauczycielka rozpoczyna dyskusję z uczniami/uczennicami na temat celów życiowych. Każdy pomysł jest zapisywany w widocznym miejscu (np. na tablicy). Wskazówki do moderacji:

- cele edukacyjne, np. ukończenie studiów;
- cele interpersonalne, np. pogodzenie się z bliską osobą, bycie bardziej punktualnym;
- cele zawodowe, ekonomiczne, finansowe, np. znalezienie pracy na wakacje;
- cele zdrowotne, związane z ciałem, np. utrata wagi;
- cele hobbystyczne/rekreacyjne, np. zdobycie mistrzostwa sportowego;
- cele czytelnicze i kulturalne, np. pójście do teatru raz w semestrze;
- cele duchowe, np. bycie dobrym hinduistą.

Następnie nauczyciel/nauczycielka rozdaje karty pracy z pytaniami:

W NASTĘPNYM TYGODNIU CHCIAŁABYM/CHCIAŁBYM:

1. ....
2. ....
3. ....

W NASTĘPNYM MIESIĄCU CHCIAŁABYM/CHCIAŁBYM:

1. ....
2. ....
3. ....

W NASTĘPNYM ROKU CHCIAŁABYM/CHCIAŁBYM:

1. ....
2. ....
3. ....

W PRZECIĄGU NAJBLIŻSZYCH PIĘCIU LAT CHCIAŁABYM/CHCIAŁBYM:

1. ....
2. ....
3. ....

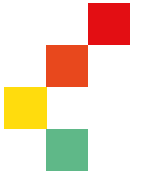
W PRZECIĄGU NAJBLIŻSZYCH DZIESIĘCIU LAT CHCIAŁABYM/CHCIAŁBYM:

1. ....
2. ....
3. ....

Każdy uczeń/ każda uczennica wypełnia arkusz indywidualnie. Następnie nauczyciel lub nauczycielka pyta:

- Czego potrzebujesz, aby osiągnąć te cele?
- Czego możesz się nauczyć w szkole/ od kolegów/koleżanek oraz nauczycieli/nauczycielek, aby to osiągnąć?
- Czy oceny mają wpływ na realizację Twoich celów?

Opcja: nauczyciel/nauczycielka może wyjaśnić teorię SMART przed rozdaniem arkuszy.

Bibliografia

Bacqué M., Biewener C., *L'empowerment, un nouveau vocabulaire pour parler de participation?*, <https://doi.org/10.3917/idee.173.0025> (6.12.2021).

Chodasz A., Cykowski P. *Partycypacja młodzieży*. <http://www.dobrezycie.org/publikacje/partycypacja-mlodziezy> (6.12.2021).

Coll-Planas G., Solà-Morales R., *Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques públiques*, <http://igualtatsconnect.cat/wp-content/uploads/2019/06/Publicacion-igualtats-Connectades.pdf> (6.12.2021).

Crenshaw K., *The urgency of intersectionality*, https://www.ted.com/talks/kimberle_crenshaw_the_urgency_of_intersectionality (6.12.2021).

Early School Leaving, https://ec.europa.eu/education/policies/school/early-school-leaving_en (6.12.2021).

Fal-Dutra Santos R., *Challenging patriarchy: gender equality and humanitarian principles*, <https://reliefweb.int/report/world/challenging-patriarchy-gender-equality-and-humanitarian-principles> (6.12.2021).

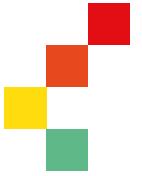
Flowers N., *Compasito. Manual on Education Rights for Children*, http://www.eycb.coe.int/compasito/chapter_0/3_int.html (6.12.2021).

Hart R.A., *Stepping Back from 'The Ladder': Reflections on a Model of Participatory Work with Children*, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6416-6_2 (6.12.2021).

Hill Collins P., *Black Feminist Thought: Knowledge, consciousness and the Politics of Empowerment*, London 2002.

Mencía L., *5 mesures per evitar un augment de l'abandonament escolar des dels centres educatius*, <https://obrimereducacio.cat/blog/5-mesures-evitar-augment-abandonament-escolar-prematur-centres-educatius> (6.12.2021).

Tarabini A., *Naming and blaming early school leavers: An analysis of educational policies, discourses and practices in Spain*, w: *Power and education: Contexts of oppression and enabling*, red. Antonia Kupfer, New York 2015.

...

Doświadczenia *Crossroads*, które zapobiegają przedwczesnemu kończeniu nauki, z perspektywy intersekcyjnej